

ДИГИТАЛНО ГРАЖДАНСКО ОБРАЗОВАНИЕ

НАРЪЧНИК ЗА РАЗРАБОТВАНЕ
НА ОБУЧИТЕЛНИ ПРОГРАМИ

Относно наръчника

Този наръчник бе създаден като ресурс за неправителствени организации(НПО-та), чиито мисии са насочени към образование, младежко участие, дигитално гражданство, онлайн безопасност и/или социално включване. Образователни експерти, пряко работещи с млади хора в училища или младежки центрове, също може да го намерят за полезно помагало.

Нашата цел е да помогнем на образователните експерти, обучителите и учителите да може да разработват и прилагат ефективни програми за дигитално гражданско образование(ДГО) за младежки аудитории. Споделили сме нашия опит и познания относно предизвикателствата и възможностите в дигиталното пространство.

Наръчникът също така предлага цялостно разяснение на процеса на мониторинг и оценка, който често е затруднение за много организации.

ПРИЗНАТЕЛНОСТИ

Преди всичко бихме искали да благодарим на учениците, обучителите, учителите, родителите, политиците и донорите, които взеха участие в програмите за Дигитално гражданско образование на Института за стратегически диалог през последните години, които бяха безценен източник на вдъхновение и знание.

Експертизата и енергията на партньорските ни организации допринесе особено много за успеха на програмата „Млади дигитални лидери“, насърчавайки развитието на дигиталното гражданско образование в България, Гърция, Италия и Румъния. Благодарим на Фондация „Google.org“, благодарение на чиято подкрепа този наръчник стана възможен във Фаза 2 на програма „Млади дигитални лидери“, изпълнявана съвместно с Института за стратегически диалог и фантастичните ни партньори „Младежки и граждански инициативи в Розовата долина“(България), „Екшън Синергия“(Гърция) и „Групата на европейските младежи за промяна“(Румъния). Тези местни партньори демонстрираха безгранична страст и отдаденост на програмата и бяха истинската задвижваща сила за нейното прилагане.

Специални благодарности за Джени Кинг, Ейша Махарасингам-Шах и Хенри Тък от Института за стратегически диалог, чиито принос за този наръчник е безценен. Също така бихме искали да благодарим на Ахмад Тарек за красивия дизайн на наръчника. Всички грешки и пропуски са по вина на автора.

Наръчникът е лицензиран по международен стандарт за лиценз CC-BY 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Институтът за стратегически диалог(ИСД) е с официален офис адрес : PO Box 75769, London, SW1P 9ER
ИСД е компания регистрирана в Англия с регистрационен номер 06581421 и регистрационен номер като благотворителна организация 1141069.

Относно авторите

Джош

Джош е мениджър „Обучения“ в ИСД, управляващ програмите за Дигитално гражданство във Великобритания и Европа. Той участва в разработването на ресурсите по програмите „Бъдете интернет граждани“ и „Млади дигитални лидери“ и препоръките за измерване на въздействието на програмите.

Преди това е работил по американски програми в Chatham House и е възпитаник на програмата за развитие на лидери „Teach First Leadership Development“.

Ирис

Ирис е заместник-директор на отдел „Технологии, комуникации и образование“ в ИСД, работеща за популяризиране на програмите ни за борба с екстремизма чрез партньорства с технологични компании, политици и гражданско общество. Преди това е управлявала програми за преодоляване на езика на омразата и други социални програми на EMEA екипа на Фейсбук и програмата „Creators for Change“ на YouTube. А преди тези програми е работила в отделите за анализ на френското Външно Министерство и френското Министерство на финансите. Има диплома от 5-годишно обучение по социални и хуманитарни науки към Sciences Po и магистърска степен по публична администрация от Колежа по икономика в Москва и Лондонския Метрополитен Университет.

Тим

Тим е координатор в ИСД, работещ основно за Мрежата на силните градове (SCN), създавайки програми в подкрепа на гражданското общество. Неговият принос е в разработването на системи за мониторинг и оценка за програмите на ИСД, за да може да се анализира и докаже въздействието на програмите за борба с екстремизма и поляризацията в обществото. Освен това Тим подкрепя партньорите на ИСД при доказване и демонстриране на устойчивостта на проектите им. Преди това Тим е участвал в проучвания на различни благотворителни организации във Великобритания и НПО-та с фокус борбата с екстремизма, проблемите на бежанците и политиките в Близкия изток, наред с други важни теми. Притежава магистърска степен по „Разузнаване и международна сигурност“ от Кингс Колидж-Лондон и бакалавърска степен по „История на религиите“ от Колежа по ориенталски и африкански науки.

Алексия

Алексия е сътрудник в ИСД. Тя работи по дизайна и изпълнението на проекти, подобряващи уменията за критичното мислене, устойчивост на езика на омразата и радикализацията сред младите хора. Също така извършва анализи по темата за връзка между полова принадлежност и екстремизма. Предишният и опит е в проекти на италианското външно министерство и образователни институции в Европа и Латинска Америка.

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение

Какво представлява дигиталното гражданско образование и защо е необходимо?	1
Дефиниция на дигиталното гражданство	2
Програмите за дигитално гражданство на Института за стратегически диалог	4
Накратко за наръчника	4

Глава 1 — Планиране на програмата

Целеполагане и ситуационен анализ	6
Модели на преподаване на програмата	13
Изграждане на партньорства	14

Глава 2 — Разработване на програмата

Планиране на обучителната програма	16
План на обучителната програма	17
Адаптиране на обучителната програма	24

Глава 3 – Изнасяне на програмата

Привличане на училищата като партньори	26
Изнасяне на програмата в училища или младежки центрове	27
Обучения за учители или младежки работници	28

Глава 4 – Анализ, оценка и популяризиране на програмата

Оценка на програмата и областите, които се нуждаят от подобрене	30
Анализ на събраните данни	30
Разпространение на ресурсите, разработени по програмата	31

Глава 5 – Мониторинг и оценка на програмите по ДГО

Защо е важно да се прави мониторинг и оценка?	34
Разбиране на контекста, в който ще се прилага програмата и дефиниране на основните проблеми	35
Създаване на логическа рамка и теория за промяна на Вашия проект	36
Избор на индикатори за Вашия проект	40
Събиране на данни за измерване успеха на програмата	41
Речник на основните термини	44
Приложения	49

ВЪВЕДЕНИЕ

Какво представлява дигиталното гражданско образование(ДГО) и защо е необходимо?

Младите хора, които растат в дигиталната ера, са напълно вглъбени в постоянно еволюиращите технологии, които им осигуряват безпрепятствена комуникация с хора по целия свят, както и неограничено количество информация. В ерата на интернета и дигиталните приложения те живеят своя социален, културен и политически живот предимно онлайн и прекарват повече време онлайн от възрастните. Според скорошно проучване на Евростат 91% от младите хора в Европа използват интернета ежедневно, сравнено със 71% от цялото население на Европа.¹ Освен това всеки 1 от 3-ма интернет потребители е под 18 годишна възраст.²

И докато достъпът до тези нови, вълнуващи и често безплатни технологии е неограничен, знанията на младите хора относно това как работят тези технологии и потенциалните опасности в онлайн пространството, както и способностите им да разпознават „фалшивите новини“,³ езика на омразата, потенциално вредно съдържание, водещо до поляризация, остават доста ограничени. Така например в Обединеното Кралство 82% от онлайн потребителите са чували за 'филтърните балони',⁴ докато почти една трета от децата на възраст 11-17 споделят, че са били свидетели на език на омразата онлайн, като не е ясно дали те са подготвени как да отговорят на тези предизвикателства или какви инструменти биха им помогнали да реагират в такава ситуация.⁵

Образователните системи в Европа бавно се адаптират към дигиталната епоха, което означава, че най-вероятно младите хора не са обучавани как да разпознават тези онлайн предизвикателства, за да знаят как да реагират. Гражданското образование е залегнало във всички национални учебни планове в Европа и много национални власти увеличават броя на часовете, както и осигуряват подкрепа на учителите за по-ефективно преподаване. За съжаление, често тези мерки са недостатъчни и рядко се прави връзката между гражданството и проявите му в онлайн пространството. Учителите трябва да бъдат обучени как да допринасят за изграждането на положителни онлайн общности.

Ефективното преподаване на ДГО е изключително важно и е в основата за постигане на положителни промени. Това означава, че на младите хора трябва да се дадат необходимите знания и умения, така че да могат да използват положителния потенциал на интернета, като същевременно бъдат подготвени да са устойчиви на потенциално вредно съдържание в мрежата. Младите хора трябва да бъдат обучени в това какви са им правата и отговорностите онлайн, как да са критични потребители на информацията, която черпят в мрежата, как да реагират на обидно съдържание или на злонамерени потребители и как ефективно да отговарят на езика на омразата.

Дефиниция на дигиталното гражданство

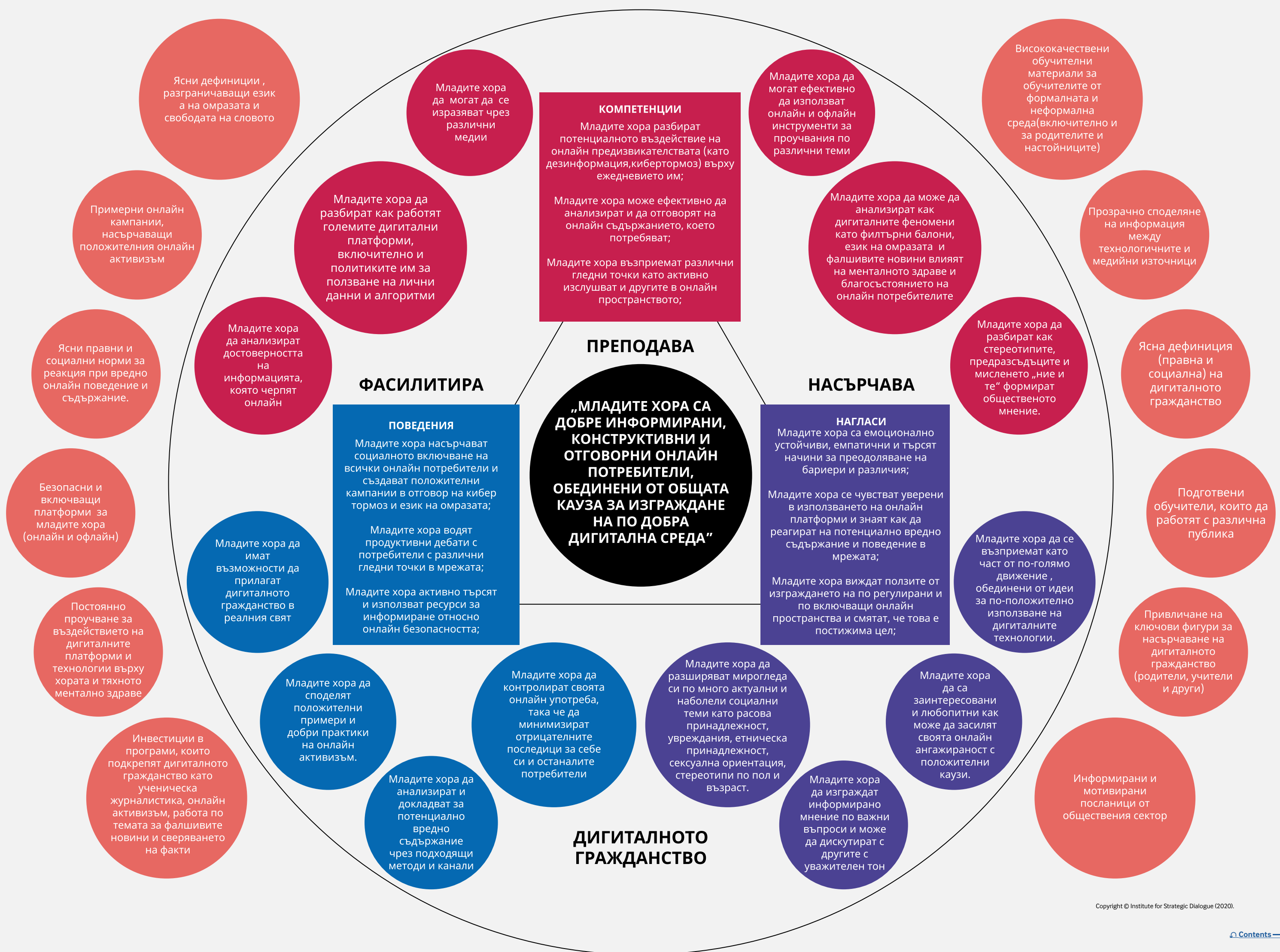
Различни организации по света са се опитвали да дефинират дигиталното гражданство и макар и да използват сходна терминология, няма единен консенсус. Например в австралийската учебна програма дигиталното гражданство се дефинира с акцент върху дигиталната грамотност, включващо теми като зачитане авторските права онлайн.⁶ Различни рамки са разработени от няколко институции като Съвета на Европа и Института за цифров интелект, които включват описание на умения, поведение и нагласи по темата. През 2017 Съветът на Европа публикува подробно издание на академично проучване и предложения за политики за внедряване на ДГО,⁷ включващо и резултати от проучване по темата, направено във всички 47 страни членки.⁸ Тези два документа дават солидна основа, върху която може да се разработват бъдещи програми за ДГО.

Институтът за стратегически диалог приема дефиницията на Съвета на Европа и я прилага при разработването на програми по темата, като се фокусира върху демократичните ценности, безопасността на интернет потребителите и допринасянето за подобряване онлайн пространството чрез насърчаване положителния дигитален граждански активизъм:

„Дигиталното гражданство представлява способността на човек да се ангажира положително, критично и компетентно в онлайн пространството, като прилага уменията си за ефективна комуникация, създава и прилага форми на социално включване, които са уважителни и зачитащи правата и достойнството на другите, чрез отговорно използване на технологиите.“⁹

Въпреки че има различни дефиниции, въз основа на които могат да се разработват програми за ДГО, НПО-тата трябва да изберат тази, която отговаря най-добре на контекста, в който работят. Например, европейските организации могат да използват национални дефиниции или на тази на Съвета на Европа. Тези дефиниции обикновено имат общи цели и ценности, което означава, че която и да се избере за основа, тя трябва да служи за постигане въздействие върху живота на целевата аудитория.

Институтът за стратегически диалог разработи карта на ДГО (Фиг. № 1), която показва как различни ключови фигури могат да променят средата и да подобрят онлайн потреблението на младите хора. Като организация вие трябва да си прецените кои от елементите на тази диаграма са най-подходящи и реалистични за вашия контекст. Не се хвърляйте да постигате всичко наведнъж, а по-скоро вижте какви съществуващи програми, експертиза и мрежи имате и как те биха могли да се приложат в една или друга сфера, и започнете оттам. Младежките групи могат да се справят много добре в секцията за „промяна в поведението“, тъй като програмите за извънкласни дейности допринасят за развитие на творчеството и желанието за учене и могат да играят ключова роля за насърчаване „промени в нагласите“ чрез менторство, програми „връстници обучават връстници“ и други. От друга страна, училищата са по-подготвени за преподаване на формални умения и трансфер на информация и знание по ключови теми („компетенции“).

Програмите за дигитално гражданство на Института за стратегически диалог

От 2017 година Институтът за стратегически диалог разработва, прилага и оценява програмите за дигитално гражданство сред различни аудитории в Европа. В това начинание си партнираме с големи организации като Гугъл, но и с малки НПО-та от България, Франция, Гърция, Румъния, Швеция, Холандия и Великобритания. Подробности за предходните ни програми могат да бъдат намерени на линковете по-долу:

[Програма „Млади дигитални лидери 2019: От онлайн безопасност към онлайн гражданство „Бъдете интернет граждани!“ 2018](#)
[Устойчиви дигитални граждани 2017](#)

Може да посетите и страницата ни [ISD Education Homepage](#), за да се запознаете по-подробно с широкообхватната ни дейност.

За този наръчник

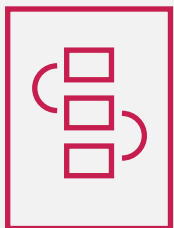
Този наръчник е разработен да служи като ресурс за неправителствените организации (НПО-тата), чиято мисия е фокусирана върху образованието, младежкото овластяване, дигиталното гражданство, онлайн безопасността и/или социалното включване. Образователни експерти, които работят пряко с младите хора в училища или в младежки центрове, също могат да го намерят за полезен.

Целта ни е да помогнем на образователните експерти да разработят и прилагат ефективни програми за ДГО за своята младежка аудитория. За целта стъпваме на опита ни, за да споделим предизвикателствата и възможностите, които тази сфера предлага. Подробното, стъпка по стъпка, представяне е базирано на предходните ни програми [Бъдете интернет граждани](#), [Млади дигитални лидери](#) и [Екстремни диалог](#), както и на проучванията и консултациите ни с различни ключови фигури в сектора. В наръчника сме представили подробно и процеса на мониторинг и оценка, който за много организации продължава да бъде сериозно предизвикателство.

Осъзнаваме, че много НПО-та няма да могат да приложат всички елементи от наръчника. Не се обезкуражавайте от темите, за които не разполагате с необходимите ресурси и капацитет в момента. Може да изберете да насърчите училищата или младежките центрове да прилагат самостоятелно ДГО, да разработите наръчници и учебни програми, да повишите съзнанието сред ключови фигури или да се концентрирате в оценката. Всеки един от тези елементи има важна роля в популяризирането на ДГО и секторът ще се развива, ако различни групи допринасят за това според своите възможности, налична експертиза и интереси.

Приложението на страница [49](#) представя списък с нашите препоръки за провеждането на успешна програма по ДГО.

Как да използвате наръчника

Глава 1: Планиране на Вашата програма

разбиране процеса на формулиране на ключови цели на Вашата ДГО програма, базирани на ситуационен анализ. В тази глава ще научите как да определяте целевата си аудитория и да формулирате основните теми на Вашата програма. Глава 1 покрива също така различните партньорства, които може да трябва да изградите с организации, които биха допринесли за ефективното представяне на програмата Ви.

Глава 2: Разработване на Вашата програма

изготвяне дизайна на Вашата програма за дигитално гражданство. Това включва формулирането на обучителни цели и ключови въпроси за всяка от сесиите на програмата. Главата показва как да структурирате учебните планове на програмата и дава педагогически насоки за по-ефективно преподаване на дигитално гражданство.

Глава 3: Изнасяне на програмата

полезни препоръки за планирането и организирането на обучения, които ще гарантират, че програмата Ви ще е ефективна чрез училищни сесии за ученици и обучения за учители. В тази глава сме представили също така стратегии за поддържане на ефективна комуникация с важни за програмата ключови фигури.

Глава 4: Оценка и популяризиране на програмата

предложени планове за действие след изнасянето на програмата, включващи анализ на постигнатите успехи и сферите за подобрене, както и разпространението на ресурсите, които може да сте разработили по време на програмата.

Глава 5: Мониторинг и оценка на Вашата ДГО програма

как да изгответе методология за оценка и събиране на количествена и качествена обратна връзка от участниците. Това ще подпомогне планирането на бъдещите Ви програми в дългосрочен план, ще Ви позволи да направите необходимите промени и подобрения и ще покаже въздействието на програмата върху преките участници.

ГЛАВА 1

ПЛАНИРАНЕ НА ВАШАТА ПРОГРАМА

Целеполагане и ситуационен анализ

Цели и подцели

Целите представляват становища, които отговарят на въпроса „защо“ искате да реализирате Вашата програма. Те показват какви искате да са промените в знанията, уменията, поведението и нагласите на целевите Ви групи. Често главната цел на дадена програма е доста амбициозна и не може да бъде постигната в рамките на прилагането на програмата (или поне при първото и тестване).

Примери за такива големи и амбициозни цели са:

Да се насърчат всички 15-12 годишни младежи във Великобритания да станат отговорни дигитални граждани, или

Да се насърчи критичното мислене на тийнейджърите в румънските училища.

Въпреки силните амбиции, които може да имате, целите трябва да са измерими и реалистични. Ето защо избягвайте да сте твърде обобщаващи или обещаващи да постигнете нещо, което не може да се докаже, например:

Лошо формулираната цел също така ще доведе до объркващи резултати от всички промени, които искате да постигнете.

Да накараме децата да са щастливи онлайн.

Да изградим програма за дигитално гражданство за младите хора в училищата.

Тази цел показва процес, който ще се случи, а не обяснява защо този процес е важен или какъв ще е ефектът върху бенефициентите.

Подцелите допринасят за постигане главната цел на програмата и трябва да представят промяната, която искате да постигнете, а не да представят дейностите, които ще извършите. Разписването на добри подцели също е важно, ако искате да направите оценка на Вашата ДГО програма след това. Неясните подцели може да затруднят оценяването на въздействието или осигуряването на финансиране и внедряване на Вашата програма. Използването на метода **SMART** е полезно, за да установите дали целите Ви са добре формулирани или искат доуточнения:

Таблица 1: метода SMART		
S	pecific (Специфични)	Ясно ли е дефинирана желаната промяна?
M	asurable (Мерими)	Може ли промяната да бъде остойностена и измерима?
A	ppropriate (Адекватни)	Подцелите отговарят ли на крайната Ви цел, която искате да постигнете, и ще допринесат ли за постигането и?
R	ealistic (Реалистични)	Могат ли целите да бъдат постигнати с ресурсите, които имате?
T	imely (Времево ориентирани)	В какъв времеви период ще постигнете целите си?

Препоръчвам планирането на две до пет подцели, свързани с главната Ви цел. Повече цели индикират, че проектът Ви е твърде сложен и/или труден за изпълнение. Тук сме Ви показали примерните ни цели от програма „Млади дигитални лидери“

Таблица 2: Примери за цели от програмата „Млади дигитални лидери“ на Института за стратегически диалог

Подцел 1	Младите хора да станат по-критични потребители на информацията.
Подцел 2	Младите хора да могат да комуникират ефективно с различна аудитория онлайн.
Подцел 3	Младите хора да станат застъпници на своите права, отговорности и възможности и тези на другите хора в онлайн пространството.

Ситуационен анализ

За да определите главната цел и подцелите си, трябва да направите анализ на контекста, в който ще изнасяте програмата (национален, регионален, местен и дори на конкретната общност). Този анализ включва оценка на това:

- ① **Какви са основните онлайн предизвикателства и рискове?**
- ② **Какви подходи съществуват или са били прилагани пилотно в дадената общност?**
- ③ **Коя е основната Ви целева група?**

Също така трябва да обмислите положителните нагласи и поведение, които искате Вашата програма да насърчи, макар че това по-подробно ще планирате, когато разработвате обучителния план на Вашата ДГО програма, което ще представим в Глава 2.

Основни онлайн предизвикателства и рискове

Направете си справка с налични доклади, статистики и надеждни журналистически проучвания, за да разберете как младите хора използват интернета и какви са особеностите на дигиталната среда във Вашата страна. Ако няма данни за страната Ви, то може да видите доклади и данни за региона от Съвета на Европа, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие, Евробарометър или Лондонското училище по икономика и политически науки. Ако имате добра мрежа от млади хора, може да си направите предварително проучване с онлайн анкета или във фокус група. Това ще Ви даде добра основа за планиране на Вашата програма или за намирането на финансиране.

Ето някои ключови въпроси, които да Ви помогнат в този процес:

- ① ***Колко време прекарват младите хора онлайн във Вашата страна?***
- ② ***За какво са склонни да използват интернета?***
- ③ ***Кои уебсайтове, социални медийни платформи и приложения използват най-често?***
- ④ ***Какви са рисковете и заплахите, свързани с тези онлайн продукти?***
- ⑤ ***Как злонамерените потребители използват интернета и каква обществена или лична заплахата представляват за младите хора онлайн?***
- ⑥ ***До каква степен младите хора учат за онлайн безопасността, дигиталната грамотност и / или дигиталното гражданство във Вашата страна било то в училища, или чрез неформално образование (например в младежки центрове)?***
- ⑦ ***До каква степен младите хора демонстрират активно гражданство както онлайн, така и офлайн?***
- ⑧ ***Каква е информираността за онлайн вредите сред широката общественост?***

Проучванията по предходния ни проект „Бъдете интернет граждани“ показват, че във Великобритания само 2% от децата на възраст 9-16 години притежават критичните умения за грамотност, от които се нуждаят, за да кажат дали новината е истинска или фалшива.¹⁰ Тъй като фалшивите новини могат да бъдат ключов двигател на омразата, разделението и объркването в обществото, тази статистика привлече вниманието ни. Затова ние го заложихме като основна тема за обучение в учебната ни програма, включвайки ясна дефиниция, която да ръководи както учителите, така и младите хора за разбиране и правилно прилагане онлайн.

За проекта ни „Млади дигитални лидери“ обосновката за реализирането на програмата бе трикратна: увеличаване процента на престъпления от омраза и езика на омразата в България, Румъния и Гърция, доста ограничена реакция по този въпрос от съответните сектори на формалното образование и забележимо увеличение на кампаниите „[Не на речта на омразата](#)“. Изследователски доклади като „[Да хакнеш онлайн омразата на SELMA: Изграждане на база за преподаватели](#)“ ни дават информация за опита на младите хора и техните учители с речта на омразата онлайн. Тези проблеми, много от които излязоха от респондентите от проучване в Гърция, допълнително демонстрираха необходимостта от повече обучения по тези теми.

Как да определите ключовите теми

След като установите ключовите предизвикателства и рискове, с които младите хора се сблъскват онлайн, и решите кои от тях ще са в основата на Вашата ДГО програма, е важно да дефинирате ясно всяко понятие, което ще разглеждате. **Трябва да си направите справка със съществуваща литература по темата, за да гарантирате, че Вашите дефиниции се припокриват с тези на експерти в тази област.** Може да се наложи да изгладите академичния език, за да се уверите, че е достъпен и разбираем за младите хора, като същевременно се придържате към същността на понятието. Важно е определенията да са съобразени с националния контекст на Вашата целева аудитория. Ако например включвате дефиниция за свобода на словото, да проверите дали тя съответства на Вашето национално законодателство по въпроса. Дали сме Ви дефинициите на някои ключови термини за дигиталното гражданство в Речника на стр. [44](#).

Съществуващи подходи

Както при разработването на всяка друга програма, трябва да проверите какви съществуващи програми има в региона или такива, насочени към подобни целеви групи. **Прегледът на доклади и литература от съществуващи програми за ДГО** ще Ви помогне да разберете къде има пропуски в настоящото предлагане, какви са забележителните успехи на предходните програми, какви подходящи финансиращи организации има и възможности за сътрудничество. Така също ще се уверите, че няма да преповтаряте дейности сред едни и същи групи, да пренасищате определени географски райони или пък да пропускате други нуждаещи се аудитории. Това ще Ви помогне да определите целите на собствената си програма, теорията Ви за промяна и нейната уникалност. Теорията на промяната представлява описание на това как и защо желаните резултати от дадена програма се очаква да се случат в даден контекст.

Програмите, които имат формална оценка, са особено полезни за съпоставка, тъй като предлагат не само конкретни доказателства за силните и слабите страни, но вероятно дават и препоръки как да подобрите планирането на бъдещи програми. Те също така предлагат насоки за ефективни методологии за мониторинги и оценка, които бихте могли да използвате в рамките на Вашата собствена програма.

В приложението на този наръчник сме представили няколко европейски програми за дигитално гражданство. В базите данни на организации като [Европейската мрежа на училищата](#) и [Съвета на Европа](#) също има списък с програми и инструменти, реализирани на европейско ниво.

Паралелно на това проучване е добре да направите проучване **какви политики и програми има за предлагане ДГО** на младите хора. За целта трябва да проверите дали дигиталното гражданство е внедрено в учебните планове и програми, или в отделни предмети се засягат теми като онлайн безопасност и гражданство например. Институциите, които са отговорни за разработване и одобряване на учебните програми и материали, може да са:

- **регионални образователни министерства- на държавно, регионално или местно ниво**
- **правителствени агенции и сертифицирани научни организации**
- **бордове на училищни обединения и тръстове**
- **индивидуални училища и образователни центрове.**

Мрежата „Евридика“ на Европейската комисия прави европейско проучване за преподаването на гражданско образование и дигитални компетенции (включващо някои от темите, свързани с дигиталното гражданство) в училищата. В доклада на „Евридика“ са включени данни за конкретни теми от училищни програми-до каква степен тези теми са засегнати в учебните планове на основното и гимназиалното образование, доколко учителите са подготвени да ги преподават, какви мерки са предприели ръководствата на училищата за внедряването на тези теми и предмети в учебните им планове. Запознаването с тези доклади, преди да разработите Вашата програма, е важно, за да идентифицирате пропуски в преподаването на основни понятия от ДГО, както и за да идентифицирате възрастови групи, които не получават обучение по темата в настоящите учебни програми. Това ще Ви помогне да разработите по-добре Вашата програма и да изберете целевите си групи.

Целеви групи

Вече би трябвало да можете да вземете обосновано решение относно целевата група на Вашата програма, като вземете предвид целевия мащаб, обхват и демографски критерии, които искате да постигнете.

Може да решите да насочите Вашата ДГО програма към 16-12 годишните, тъй като в тази възрастова група участниците са достатъчно големи да се включват в дискусии относно рисковете и ползите от интернетa, а и вероятно са чести ползватели на мрежата. От друга страна, ще има и ограничения в темите, които може да обсъждате с тази възрастова група, като по-чувствителни теми би било добре да се оставят за целевата група 18-16 годишни или по-големи. Може да решите да работите и с по-малки ученици (под 11 години), но ще трябва да адаптирате очакванията и целите си за тази група. Освен на възрастта трябва да обърнете внимание и на други демографски фактори, преди да приложите програмата си, като проверите например кои групи са изложени на най-голям риск, кои групи не са имали достъп до ДГО досега или пък групи, които лесно може да достигнете чрез съществуващите си мрежи. Други фактори за вземане предвид са образователното ниво, социално-икономическият статус, местоположението, полът, религията или езикът на целевата Ви група. По време на анализа на нуждите трябва да си отговорите на следните въпроси:

- ① ***Защо група X би имала полза от програми за ДГО? Какво се случва в живота на тази група?***
- ② ***Нашите теми ще са подходящи ли за група X? Какви чувствителни теми трябва да избягваме?***
- ③ ***Какви действия очакваме да предприеме група X след програмата? Може ли да мултиплицират ефекта и сред други хора?***
- ④ ***Смятаме ли, че група X ще се интересува от програмата ни? Какво е нашето уникално предложение за тях?***

Между различните фази на програмата критериите Ви също може да се променят. За пилотни програми е добре да се насочите към целеви групи, които Вашата организация или партньорите Ви познават добре и лесно ще може да ги ангажирате, преди да се насочите към по-непознати групи.

„Гражданска фабрика“ е френска организация, която разработи програмата „Критично мислене“ в партньорство с Института за стратегически диалог. Това е програма за дигитално гражданство, целяща да обучи ученици по теми като дезинформацията, конспиративните теории, да насърчи критичното им мислене и повиши самоувереността и самочувствието им чрез нови креативни подходи. Програмата включва смесени групи от ученици от елитни и не толкова добри училища, като тества учебното съдържание в тези разнородни групи. Повторното прилагане на програмата бе сред по-уязвими групи, подлежащи на дискриминация и екстремизъм. Тогава я проведехме в партньорство с джамии и наблегнахме на ученици, отпаднали от училище.

При програмата „Млади дигитални лидери“ избрахме по-голям географски обхват- европейски страни с различен социално-икономически контекст и сравнително добри образователни политики, имащи сходни характеристики, отговарящи на критериите на нашата програма. Страните, които включихме в програмата, имаха голям процент непривилегирани групи(бежанци, малцинства, като например ромската общност), които са жертви на онлайн и офлайн език на омразата. Често кампаниите срещу тези групи се водят чрез дезинформация. Освен това в тези страни секторът на формалното образование се интересува повече от техническите дигитални умения и професионално ориентираните умения, отколкото от ДГО. Така ние видяхме възможност да реализираме нашата програма за ДГО, за да запълним пропуските в образователните учебни програми и да насърчим учителите да искат повече обучения по ДГО, като крайната ни цел бе да допринесем за по-добро социално включване на маргинализираните групи.

Оценка на програмата

Помислете как искате да измерите въздействието на Вашата програма на най-ранен възможен етап (т.е. на етап разработване). Ако вградите някаква форма на оценка в дизайна на програмата, ще бъде много по-лесно да оцените след това напредъка, успехите на програмата и областите за подобрения. Една от най-често срещаните грешки е да опитате да съберете данни след приключване на програмата, обикновено във формата на положителни изказвания за програмата. Въпреки че това доказателство може да подкрепи процеса на мониторинг и оценка, то рядко дава смислен поглед върху цялостното развитие на участника. Проверката в края на програмата винаги показва само едната страна на монетата. **Глава 5 предоставя по-задълбочен поглед върху процеса на мониторинг и оценка, включително значението на събиране на базови данни.**

Модел на преподаване на програмата Ви

След като ясно сте определили целите и целевите си групи, е време да направите и дизайна на Вашата програма. За целта трябва да се замислите как най-ефективно бихте стигнали до целевата Ви група и как ще гарантирате, че ще получат висококачествено ДГО. Ако програмата Ви е пилотна, няма да имате представа кои техники, дейности или формат ще доведат до най-добри резултати, ето защо може да пробвате модел на изнасяне на програмата Ви пред различни публики. Като сравните резултатите от различните групи, ще може да определите как най-добре да надградите след това програмата си и кои области изискват подобрене.

При програма „Бъдете интернет граждани!“ и ние избрахме такъв многостранен подход, за да достигнем до максимален брой бенефициенти и постигнем възможно най-голямо въздействие на програмата ни върху формалните и неформални образователни среди. Програмата ни включваше:

- *поредица от обучителни еднодневни сесии за ученици от една и съща възрастова група, изнесени от обучени фасилитатори*
- *обучения за учители, които бяха обучени от същите фасилитатори, така че да може те след това самостоятелно да изнасят програмата на своите ученици от гимназиален курс*
- *обучения за младежки работници, които бяха също обучени от фасилитаторите, така че да могат да прилагат програмата самостоятелно в младежките центрове.*

При програма „Млади дигитални лидери“ допълнихме тези дейности с обучителни сесии за родители и настойници. Тези сесии помогнаха на участниците да разберат основни понятия и предизвикателства, с които се сблъскват децата им онлайн, така че те да могат да им помагат да станат по-отговорни онлайн потребители.

Изграждане на партньорства

Когато разработвате програма за ДГО, може да се нуждаете от подкрепа от експертни партньори в различните етапи като например:

За ситуационния анализ

Проучването Ви може да бъде подсилено от консорциум от експерти, които имат солидна база данни за предизвикателствата, с които се сблъскват младите хора онлайн, и идеи за потенциални решения на проблема. Това може да са:

изследователи от тинк-танк организации или университети, които изследват причините за речта на омразата и поляризацията в обществото.

журналисти или професори по медийни науки, които може да Ви дадат информация как работят медиите във Вашата страна и как влияят на обществото.

обучители, включително и учители, младежки работници и родители, които имат опит от първа ръка относно това как онлайн предизвикателствата влияят на младите хора и които биха могли да Ви посъветват към коя възрастова група е най-добре да насочите програмата си.

За дизайна на обучителната Ви програма

гореизброените ключови фигури може да Ви помогнат и при дефиниране на добре фокусирани обучителни цели, интересни дейности и ключови въпроси, които да включите в програмата си. Освен това образователните институции или НПО-тата, които работят конкретно по разработване на учебни планове и програми, са идеалните Ви партньори, за да гарантирате, че Вашата програма е структурно и педагогически издържана.

За програмата ни „Бъдете интернет граждани!“ ние от Института за стратегически диалог работим с Асоциация „PSHE“ – националната организация на Великобритания за личностно, социално, здравно и икономическо образование. Тази организация използва отличното си познание на обществения образователен сектор, проблемите и притесненията на учителите, за да ни помогнат да изготвим планове на обучителните ни сесии, които да са едновременно лесни за прилагане и допринасящи за максимални резултати от ученето. Освен това Асоциацията акредитира програмата ни с техния знак за качество, което повиши желанието на училищата да прилагат програмата и да се ангажират с проекта.

За изнасянето на програмата

В зависимост от броя на обучителните сесии, които сте планирали, може да се нуждаете от допълнителни обучители/фасилитатори, които да помогнат на Вас и на вашия екип с изнасяне на програмата. Тези хора трябва да имат опит в работа с млади хора или в обучението за възрастни, за да може да са надеждни посланици на Вашата програма. Идеалните хора за този вид обучения са учители, младежки работници, обучители или ментори.

В първата фаза на „Бъдете интернет граждани!“ Институтът за стратегически диалог си партнираше с организацията „UK Youth“, която работи за овластяване на млади хора в неравностойно положение чрез мрежа от младежки центрове и доставчици на неформално образование. Това позволи на програмата ни да достигне национален обхват и да стигнем до места с високи нива на бедност. Във втората фаза си партнирахме с младежката организация „Beatfreeks“ за фасилитиране на училищните обучителни сесии. Техният екип от млади обучители с различна етническа принадлежност успя да ангажира много добре учениците. Обучителите проявяваха разбиране към социалните и емоционалните предизвикателства, с които се сблъскват младите хора онлайн и офлайн, и успяваха да им предложат подходящи примери, които показваха на младите хора как темите на програмата са свързани с реалния живот и тяхната култура.

Подходящите и добри ресурси също може да направят обучителните Ви сесии по-ангажиращи и интересни за учениците. Може да се свържете с рекламна агенция, която да ги направи интересни и привлекателни за младите хора, като може да направите и фокус група с младежи, за да ги тествате. Като стане въпрос за интернет култура, младите хора често се смятат за експерти, затова е важно материалите, които използвате, да са модерни и интригуващи младежката Ви аудитория.

За етапа на оценка

Ако решите да събирате количествени данни чрез анкети, които тестват познанията на младите хора относно дигитални понятия, може да Ви трябва партньор с опит в статистическия анализ. Добре е да ангажирате трета страна с оценката дори и само за да получите безпристрастен поглед върху резултатите от програмата Ви. Вие самите също може да си направите оценка, но тя ще бъде по-пристрастна и базирана на реалния Ви поглед върху обучителния процес. Добре би било, ако някой, който не е бил ангажиран с програмата, достигне до същите изводи относно нейните силни и слаби страни. **Подробно описание за изготвянето на количествена оценка е представено в Глава 5.**

Ако не познавате такива организации, занимаващи се с анализ на данни, може да обявите отворен конкурс на уебстраницата си или чрез други канали, като така ще може да привлечете и изберете най-подходящите за Вас. Бъдете колкото се може по-конкретни относно задачите, които трябва да изпълняват, експертизата или опита, който търсите. Поискайте да Ви дадат примери за предишни свои проекти, защото някои организации кандидатстват, без да дават конкретни примери за опита си.

ГЛАВА 2

РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРОГРАМАТА

Планиране на обучителната програма

Как и кога ще разработите Вашата програма, зависи от хората, които допринасят за този процес. Ако работите самостоятелно, може да започнете да планирате дизайна на обучителната Ви програма веднага след като сте дефинирали целите и целевите групи. Ако работите с други експерти, трябва да се съобразявате с техните предложения на този етап от планиране на програмата.

За втората фаза на програма „Млади дигитални лидери“, след като си бяхме направили първоначалното проучване в налична литература по темата, поставили основните цели и определили целевите групи, ние от Института за стратегически диалог организирахме работна среща с българските, гръцките и румънските партньори по проекта, за да планираме конкретните теми в обучителната програма(т.е. темите, които искахме да преподаваме на целевите ни групи), като използвахме експертизата им за местния им контекст.

Това са някои от въпросите, които използвахме, за да започнем дискусия:

- 1 **Какви теми покрива дигиталното гражданство във Вашата страна? (фалшиви новини, онлайн език на омразата и т.н.)**
- 2 **Тези теми преподават ли се в училищата?(Има ли ги заложили като задължителни предмети/теми в националните Ви учебни програми или не?)**
- 3 **Има ли пропуски в учебните програма по темите за дигитално гражданство и онлайн безопасност?**
- 4 **Какви смятате, че са най-големите предизвикателства и рискове за младите хора онлайн във Вашите страни?**
- 5 **Има ли подкрепа от националното Ви правителство за въвеждане на ДГО като отделен предмет в училищата?**

Brief additional insights by asking the following questions could also be useful:

- 1 **Подкрепя ли се ДГО в училищата от частния сектор?**
- 2 **Каква роля играят или може да играят гражданското общество и НПО-тата за повлияване върху националните учебни програми?**

3 Обсъжда ли се темата за необходимост от въвеждане на ДГО в медиите и обществото?

Такава работна среща не е задължителна, но е препоръчителна, ако имате необходимия бюджет и време за това. Като се консултирате с хората, които работят на терен, ще проверите доколко релевантна е програмата Ви, дали отговаря на местните нужди и дали би се приела положително от целевата аудитория (младите хора) и другите заинтересовани лица (родители, местна власт и т.н.). Този подход е добър и ако ще прилагате програмата си в различни региони, дори и да имате една обща цел, е важно да се съобразите с демографските характеристики, проблемите, интересите и ограниченията на дадения регион.

План на обучителната програма

След като сте определили основните теми, които ще разглеждате във Вашата програма, може да започнете с изготвяне самия план на програмата.

Стъпка: Определете конкретните обучителни цели на програмата Ви

При програма „Млади дигитални лидери“ ние използвахме трите ни основни подцели, за да изградим рамката от знания, умения, нагласи и поведения, които целим да постигнем с програмата ни. Вижте Фигура 1.

Резултат 1 – Учениците са по-критични при потреблението на информация		
Знания/умения	Поведение	Нагласи
Учениците разпознават фалшивите новини, ехо стаите и филтърните балони. Учениците могат да разпознаят пристрастно съдържание.	Учениците сверяват с факти информацията, която четат онлайн. Учениците получават информацията си от разнообразни и надеждни източници. Учениците споделят достоверна информация и дават положителен пример на другите онлайн потребители.	Учениците осъзнават защо е важно да се борят със стереотипите.

Резултат 2 – Учениците са по-ефективни в онлайн комуникациите си

Знания/умения	Поведение	Нагласи
Учениците разбират разликите между комуникацията онлайн и офлайн. Учениците разбират въздействието на използвания език в онлайн пространството.	Учениците се замислят каква ще е аудиторията им, когато постват нещо онлайн. Учениците комуникират онлайн с уважителен тон. Учениците се замислят за чувствата на другите, когато постват нещо онлайн.	Учениците са готови да изслушат други гледни точки в онлайн пространството.

Резултат 3 – Учениците са застъпници на своите онлайн права, отговорности и възможности и на тези на другите хора в онлайн пространството

Знания/умения	Поведение	Нагласи
Учениците разбират как да прилагат правото си на свобода на словото онлайн. Учениците разбират какво е онлайн тормоз, и знаят какви са им правата и как да се предпазят от него.	Учениците знаят как да дават съгласието си онлайн. Учениците реагират ефективно на отрицателно онлайн съдържание. Учениците се грижат за своето добросъществуване и това на другите в онлайн пространството. Учениците използват дигитални инструменти за насърчаване активното онлайн гражданство.	Учениците осъзнават отговорността си да насърчават положителни онлайн промени.

След като сте определили какви знания, умения, нагласи и поведение очаквате програмата Ви да постигне сред младите хора, трябва да ги обвържете с обучителните цели, които ръководят учебния Ви план

Така например ние искахме младите хора да станат по-критични потребители на информацията, като развием у тях умението да разпознават фалшиви новини и пристрастно съдържание в медиите. Ето защо формулирахме следните обучителни цели за сесията по медийна грамотност:

Да могат да идентифицират фалшивите новини, ехо стаите и филтърните балони в онлайн пространството

Да разбират защо е важно и как да черпят информацията си от разнообразни медийни източници

Да осъзнаят защо е важно да споделят положително и достоверно съдържание.

Стъпка 2: Решете кои въпроси ще насърчат дискусия по ключовите Ви теми

След приключване на програмата ще трябва да проверите дали участниците могат да отговорят на тези въпроси по начин, който демонстрира повишена увереност, по-добро разбиране на темите и подобро положително отношение към онлайн комуникациите им с другите хора в мрежата. Това ще е Вашият барометър за установяване способността им да бъдат ефективни дигитални граждани, а и ще помогне за измерване успеха на програмата Ви.

Следните въпроси може да бъдат задавани на младите хора, за да им помогнете да разберат защо определени неща се случват в онлайн пространството:

В сесията за
фалшивите
новини:

- ① **Какво мотивира някого да разпространява фалшива информация онлайн?**
- ② **Какво може да е въздействието на разпространяването на фалшива информация върху отделните индивиди и обществото като цяло?**
- ③ **Какви стъпки трябва да предприемете, за да определите дали дадена информация е фалшива, или не?**
- ④ **Как да реагирате, ако видите, че фалшива информация се разпространява онлайн?**

В сесията
за онлайн
съгласието:

- ① **Какво означава да дадеш или получиш съгласие онлайн?**
- ② **Защо е важно да даваме и получаваме съгласие онлайн?**
- ③ **Какви са последиците за отделните потребители или групи хора, ако не даваме или получаваме съгласие онлайн?**

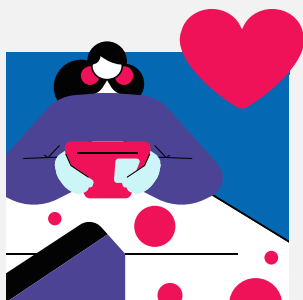
В сесията за
свободата на
словото:

- ① **Как изглежда злонамерено използване на свободата на словото онлайн?**
- ② **Какви проблеми Ви вълнуват, за които бихте искали да използвате правото си на глас онлайн, за да допринесете за тяхното решаване?**
- ③ **Как може да използваме интернета и социалните мрежи, за да допринесем за тези положителни промени?**

Стъпка 3: Изградете структурата на Вашата обучителна програма

В идеалния случай целта е така да структурирате програмата си, че целевата Ви група да надгражда постоянно своите знания и умения. На първо място решете кои ще са основните теми, които искате да преподавате и коя би била най-подходяща за начало. Припомнете си какви резултати от ученето искате да постигнете.

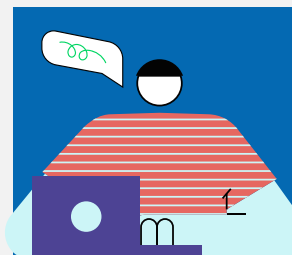
За програма „Млади дигитални лидери“ ние изградихме структурата на обучителната ни програма около пет основни теми:

Критични потребители:
фокусирана върху ефективната медийна грамотност и критичното потребление на дигиталната информация.

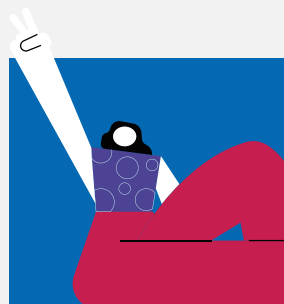
Устойчиви граждани:
фокусирана върху изграждането на устойчивост и борба със стереотипите и предразсъдъците в обществото.

Ефективни комуникатори:
фокусирана върху това как трябва да се комуникират с факти, мнения и послания онлайн и офлайн.

Правни експерти:
фокусирана върху важните права и отговорности на потребителите в онлайн пространството.

Дигитални лидери:
фокусирана върху това как младите хора може да играят положителна роля в своите онлайн общности и да бъдат активни онлайн граждани.

Стъпка 4 Изгответе план за всяка сесия

Има различни начини за структуриране на учебен план и изборът Ви ще зависи от фактори като:

- **целевата Ви група**
- **възрастта на целевата Ви група**
- **контекста ,в който те се обучават**

стила на учене, с който са свикнали- формален в класните стаи или неформален(в младежки центрове); дали са свикнали със стандартен модел на преподаване, или с по-интерактивен с решаване на творчески задачи; дали се обучават индивидуално, или в група.

Ако планирате да работите във формалната образователна среда като изнесете обучителните сесии в училище или като обучите учители, които след това да ги преподават на учениците си, важно е всички сесии да имат ясна и подредена структура, която включва:

Встъпително упражнение

То трябва да грабне вниманието на младите хора и да въведе основните теми на дадената сесия, като включва и кратка дефиниция на основните понятия.

Например, за сесията за езика на омразата и онлайн агресията може да започнете като дадете малко статистика за докладвани случаи за възрастовата група на Вашите ученици или за региона Ви. Може да ги попитате дали могат да правят разлика между езика на омразата и злонамерено използване на свободата на словото, като така им помогнете да оформят първоначалната си представа за тези понятия, преди да им дадете официалните дефиниции.

Едно или две основни упражнения

Те трябва да дадат възможност на младите хора да разберат основните теми на сесията. Тук може да им давате примери за фалшиви новини, пристрастно съдържание, поствания в социалните медии, без да е дадено съгласие за това, за да могат да учат чрез примери от реалността. Насърчете учениците да се замислят за въздействието върху хората на всеки от тези примери, как те биха реагирали по различен начин и какви налични ресурси има, които да им помогнат в този процес.

В програма „Млади дигитални лидери“ показвахме на участниците примери за стереотипи в медиите от техния национален контекст, за да им покажем как предразсъдъците влияят на общественото мнение. Имаше плакати на жени, стереотипно представени като домакини, или кампании, насърчаващи браковете само между мъж и жена. Тези примери послужиха за старт на дискусии за рисковете от стереотипизиране, как то въздейства на хората и как медиите манипулират емоциите на хората по различни теми.

В програма „Бъдете интернет граждани!“ показахме на участниците примери за фалшиви новини, които са споделяни в социалните медии, и ги питахме дали са истина, или не. Първоначално показвахме на участниците само заглавията на новините, без страницата, името и логото на медията, от която сме ги взели. След това участниците трябваше да решат дали историята е истинска, или не, базирайки се именно на източника. В резултат на упражнението те успяха да разберат как да различават фалшивите новини и да мислят критично относно качеството на информацията, която черпят онлайн.

Групово упражнение за затвърждаване на наученото

Последната част от сесията Ви трябва да позволи на младите хора да оценят какво са научили, как може да приложат новите умения и знания на практика и какво още трябва да научат, за да демонстрират ефективно своето дигитално гражданство.

В програма „Млади дигитални лидери“ тези сесии в група помагаша на участниците да си направят списък с нещата, които трябва да правят в ежедневието си вследствие на наученото. Целта бе да станат по-устойчиви към пристрастното съдържание, с което се сблъскват онлайн или офлайн. Давахме им примери за положителни дигитални кампании, за да насърчим и тяхното желание да допринасят за положителни промени в своите общности.

За да са интересни, информативни и въздействащи Вашите сесии, трябва да включите следните елементи в тях:

Подходящи примери за основните теми

В интернет ще намерите много примери за темите, които искате да преподавате и за фалшивите новини, и за предразсъдъците, но трябва да внимавате да не подсилите още повече вредите от тях, като им давате още по-голяма видимост. Обмислете внимателно дали примерите, които сте избрали, няма да са потенциално вредни за младите хора особено що се отнася до езика на омразата, дезинформираността и екстремистки примери. Запитайте се:

- ① **Дали примерът е подходящ за възрастовата група, на която ще го представям?**
- ② **Какво може да е въздействието на примера върху учениците- дали ще ги развесели, смути, разстрои, или ще предизвика реакция?**
- ③ **Какво поведение или емоционални реакции може да предизвика?**
- ④ **Каква е характеристиката на целевата ми група и дали примерът няма да е на твърде чувствителна за тях тематика?**
- ⑤ **Как биха реагирали родителите и настойниците, ако знаят, че им показвам този пример, и мога ли достатъчно добре да им обясня дадения пример?**

Баланс на дискусиионни и практически дейности

(т.е. учене чрез правене, а не само слушане на лекция или гледане на примери). Това гарантира, че учениците Ви ще получат практическо обучение, като същевременно усвояват важна информация, но имат и шанс да формулират собствено мнение и да обсъдят неяснотите с връстниците си.

Програмата също така трябва да насърчава учителите да стимулират дискусии, водени от самите ученици по ключовите теми, които невинаги трябва да се прекъсват, за да се изпълнят всички планирани дейности по програмата. Темите за дигиталното гражданство са доста комплексни и голяма част от тях ще са нови за младите хора. Ето защо, ако участниците започнат конструктивен дебат и дискусия по някоя от важните теми като например начина на мислене „ние и те“ или злоупотреба със свободата на словото, то трябва да им дадете необходимото време да учат чрез дискусии. Това не само учи младите хора на умения за слушане, емпатичност и конструиране на аргументи, но и може да им помогне по-добре да разберат различните аспекти на дадената тема.

Възможности младите хора сами да оценят какво са научили

Ефективното използване на въпроси за проверка на наученото е най-лесният начин за оценка. Започнете с лесни въпроси като „Как може да дефинирате фалшивите новини?“ или „Къде може да откриете филтърни балони?“ и след това с по-сложни като „Какви са възможните въздействия на ехо стаите?“ или „Какви техники за емоционална манипулация използва пропагандата?“. Така ще представите на младите хора и значимостта от уменията за анализиране и оценка.

Техники като “задай, помисли, отговори и предай нататък” ([pose](#), [pause](#), [pounce](#), [bounce](#)) може да са полезни за проверка на груповото ниво на познания в класа. При тази техника обучителят или учителят задава въпрос и дава време на класа да отговори. След това се дава възможност на един от класа да отговори, а останалите надграждат този отговор, тъй като въпросът се подава и на други ученици в класа.

Стъпка 5: Направете проверка на качеството на Вашата програма

След като сте изготвили плана на Вашата програма, е добре да попитате образователни експерти какво мислят особено ако програмата Ви е предназначена за самостоятелно изнасяне от учители. Това ще гарантира, че целите на отделните сесии са ясно разписани и на учителите им е ясно как трябва да ги преподават на учениците си. Освен това може да тествате програмата (или поне част от сесиите в нея) с малка група ученици, за да прецените дали те разбират съдържанието и дали го намират за достатъчно интересно и заинтригуващо.

Адаптиране на обучителната програма

Макар че младите хора често са основните бенефициенти на ДГО, програмата Ви може да е полезна и за други групи. Например родителите, настойниците и учителите са тези, които могат да подкрепят младите хора в развитието на умения за дигитално гражданство, и затова трябва да помислите как да ангажирате и тези целеви групи. Много от тях изобщо нямат представа за рисковете и предизвикателствата, с които се сблъскват младите хора онлайн, и затова не могат или не са подготвени да водят разговори с децата и учениците си за това. Ако е възможно, помислете как да адаптирате Вашата програма и да привлечете и тези целеви групи в процеса на ДГО.

Във втората фаза на проагама „Млади дигитални лидери“ ние от Инстетуа за стратегически диалог създадохме Наръчник за учители, който да им помага при изнасяне на програмата в класовете им. Базирахме се на опита ни от изнасяне на програмата в различни училища в Европа. Първата част на Наръчника представя обучителната програма, а втората дава препоръки и насоки за преподаване на всяка от сесиите. За всяка от сесиите сме дали препоръки преди, по време на сесията и след сесията. Ето няколко примера по-долу:

Таблица 3: Практически насоки по темата за фалшивите новини и езика на омразата

Преди сесиите	Предварително проучете и си пригответе допълнителни примери за фалшиви новини и език на омраза, които можете да използвате. Като сте подготвени на какво евентуално съдържание са изложени младежите онлайн, ще можете по-добре да ги подкрепите по време на сесиите.
По време на сесиите	В началото на всяка сесия създайте свободна, но и уважителна среда за дискусии, като установите от самото начало правила за изказване на коментари. Важно е да установите баланс между окуражаването на учениците да изразяват мнението си и ограничаване на онези, които преминават линията на добрия тон и се отнасят неуважително към другите.
След сесиите	Подгответе кратки карти(като визитки) с контакти на хора или специалисти, които може да помогнат на младежите по темите на проекта. Раздайте ги на всички ученици в края, а не само на тези, които поискат, тъй като може да има и по-срамежливи ученици, които да се притесняват да поискат подкрепа пред съучениците си.

От Института за стратегически диалог създадохме и Наръчник за родители и настойници, който цели да помогне на тази целева група да се чувстват по-уверени, когато разговарят с децата си за проблемите и предизвикателствата, с които се сблъскват в онлайн пространството. Препоръките бяха в три основни направления(в лявата колона) и включваха насоки като:

Таблица 4: Насоки за родители и настойници как да обсъждат онлайн безопасността с децата си

Насърчавайте ги да бъдат критични потребители!	Уверете се, че децата Ви знаят и разпознават източника, от който черпят информация. Насърчавайте ги да ползват сайтове с надеждна информация и да цитират автора, ако използват чужди постове и идеи.
Помогнете им да станат ефективни онлайн комуникатори!	Насърчете децата си да внимават както за емоциите, така и за чувствата на другите хора, с които комуникират- това е важно за ефективната им комуникация онлайн и офлайн.
Насърчете ги да бъдат онлайн защитници на своите права и правата на другите в мрежата!	Окуражавайте ги да използват интернет мрежата, за да дадат гласност на своите идеи, като например споделят пост по тема, която ги вълнува, или да започнат онлайн кампании срещу фалшивите новини и езика на омразата. Това може да им даде увереността, че могат да бъдат дигитални лидери, и да ги насърчи да споделят в мрежата знанията, които са научили, с връстниците си.

Освен това към всеки от тези наръчници има и дигитална презентация, която учителите да използват по време на сесиите за ученици, учители и родители.

ГЛАВА 3

ИЗНАСЯНЕ НА ПРОГРАМАТА

Какви обучения ще решите да направите, зависи от целите на програмата и опита на организацията Ви. Някои може да решат да направят директни обучения за ученици и техните учители, а други да направят уебинари, да споделят информационни бюлетини или да разработят своя дигитална обучителна платформа. Базирайки се на опита ни с нашите програми, Ви даваме основни насоки за това как максимално да увеличите ползите за целевите си групи от различните обучения и събития, които планирате.

Привличана на училищата като партньори

Като се има предвид натовареността на училищата, едно от първите предизвикателства, с които ще се сблъскате като решите да изнасяте програмата си, е да намерите подходящо училище, което да иска да се включи в проекта Ви. Освен стандартните процедури като позвъняване по телефона, изпращане на запитвания по имейл, друг начин да рекламирате Вашето обучение, е чрез социалните медии, включително и чрез платени реклами във Фейсбук и други дигитални платформи и медии.

Независимо дали ще провеждате обучения за ученици или за учители, ще трябва да успеете да убедите училищното ръководство в значимостта и ползите за училището от Вашето събитие (за цялата училищна общност, за преподавателите и учениците). Представете обучителните цели и съдържанието на Вашата програма, както и очакваните резултати от ученето за участниците. Представяйки конкретни теми от дигиталното гражданско образование, наблегнете как Вие ще попълните пропуски в националните учебни планове и същевременно ще допринесете за това училището да изпълнява своите задължения на обучителна и възпитаваща институция. Обяснете как ще давате необходимите инструменти и умения за онлайн безопасност на младите хора и същевременно ще ги подготвите да бъдат отговорни дигитални граждани.

Трябва да споменете, ако програмата Ви е акредитирана от някаква национална отговорна за това институция, защото в много страни учителите получават допълнителни кредити само от акредитирани програми за продължаващо обучение. Ако Вашата програма не е акредитирана, може да имате проблем със заинтересоваността на учителите да присъстват, тъй като или са много заети, или не се интересуват от курсове и обучения, които не им носят допълнителни кредити.

Когато набирате учители за участници в обученията Ви, се насочете към учители по конкретни релевантни предмети като гражданско образование или информационни технологии.

Изнесяне на обучителната програма в училища или младежки центрове

Създайте безопасна среда

Създайте безопасна среда, в която участниците да се чувстват удобно и да се включват активно в дискусиите. Като се има предвид чувствителната материя на някои от темите за дигитално гражданство като поляризация на обществото и разпространение на езика на омразата, добре е в началото на обучението да установите правила, които да гарантират уважителна среда на изказване. Това може да са правила, гарантиращи, че няма да се осмиват или осъждат изказвания в групата, за да може младите хора да надграждат знанията си по тези комплексни теми без страх от допускане на грешки. Също така младите хора трябва да знаят, че имат правото да не отговарят на въпроси, които са по чувствителна за тях тема, както и че споделянето в групата няма да се споделя с други хора. Създаването на среда, изградена на доверие, означава, че младите хора ще се чувстват по-защитени да споделят искрените си мнения и да допринасят активно за дискусията.

Насърчете участниците да споделят собствения си опит

Насърчете участниците да споделят собствения си опит в онлайн пространството. Фасилитаторите трябва да ръководят дискусията и да представят отделните упражнения, а не да изнасят лекции на младите хора от своя опит в онлайн пространството. Насърчата участниците да се замислят къде те самите са срещали примери за фалшиви новини, пристрастно отношение или примери за положителен онлайн активизъм, като им позволите те да водят дискусията и да се учат едни от други.

Предложете им допълнителни източници на информация за дигиталното гражданство

Предложете им допълнителни източници на информация за дигиталното гражданство, които участниците могат да ползват след обучението. Важно е да се поддържа интересът на участниците към ДГО и след края на обучението. Може да им дадете списък с уебстраници, филми, подкастове или други интересни източници, от които да получат допълнителна информация или примери за положителни онлайн кампании, в които и те биха могли да се включат.

направете количествена оценка за да оцените въздействието

След обучението направете количествена оценка, за да оцените въздействието му върху участниците. Например може да проведете фокус група с учениците от обучението или учители, които са присъствали, или да ги помолите да напишат писмена обратна връзка. Глава 5 ще Ви помогне да планирате процеса на мониторинг и оценка.

Обучения за учители или младежки работници

Определете целите си

Определете целите си и формата на обучението. Вероятно голям брой от участниците в обучението няма да имат голям опит с дигиталното гражданство като тема или учебен предмет. Затова е важно Вашето обучение да има поне две основни цели:

- **Изградете основни познания по темата у участниците, така че те уверено да могат да следват отделните сесии, като разсеете мита, че се очаква да станат „дигитални експерти“. Насърчете ги да използват своите умения и съществуващи ресурси, за да изнесат по възможно най-интересен начин всяка от сесиите.**
- **В края на обучението учителите трябва да се чувстват готови да изнесат програмата в своите часове. Ако все още имат колебания, поговорете с тях и ги насърчете да си оформят групи за споделяне (като например Фейсбук или Уотсъп групи), в които да си обменят идеи и да обсъждат проблемни теми. Подкрепата от колеги е изключително важна особено ако ги поставите да работят извън зоната им на комфорт.**

Създайте колегиална среда

Създайте колегиална среда за обучение на учителите. Насърчете ги да работят в групови дейности, в които да могат да споделят както своя опит с онлайн предизвикателствата, така и идеи как да използват тези дейности и в своите класове. Осигурете баланс на дискусии, фасилитирани от учителя, и практически упражнения. Важно е да дадете достатъчно време на учителите по време на обучението да разберат основните понятия, които целите да им преподадете. Те трябва да обмислят и обсъждат всяка от дефинициите на основните термини, като помислят какви подходящи примери ще им помогнат да ги предадат на своите ученици в клас. Поне някои от дейностите трябва да отиграете със самите учители, за да могат те от първа ръка да тестват метода и да преценят как после да го използват по най-атрактивен начин за своите ученици.

Навигируйте внимателно трудните дискусии

Помнете, че работите с целева група, която има години опит в работата с млади хора. Техният принос към дискусиите е изключително важен. Понякога обаче хората от целевата Ви аудитория може да не са съгласни едни с други или с това, което Вие казвате. Опитайте се да им дадете достатъчно пространство за изказване, но внимавайте, ако дискусиите придобият злобен характер или противоречат изцяло на това, което искате да им предадете като послания. Важно е да следвате Вашите обучителни цели.

Съберете от участниците обратна връзка за обучението

Например, може да използвате въпросници за оценка в края на обучението или да проведете фокус група с няколко участници. Това ще Ви позволи да оцените колко ефективно е било обучението Ви за изграждането на знания и увереност у участниците, като също така ще Ви даде и оценка за самата програма и представянето и пред аудиторията. Може да използвате Глава 5, за да планирате процеса на мониторинг и оценка.

Бъдете на разположение на учителите

Бъдете на разположение на учителите, ако възникнат въпроси от тях или от учениците им. Като се има предвид сложността на някои от темите за дигитално гражданство и фактът, че много от учителите нямат опит в тази сфера, можете да предложите продължаваща подкрепа и съвети на онези, които биха искали да задълбочат познанията си или пък са се сблъскали с въпрос, на който те не се чувстват подготвени да отговорят.

Проверете до колко бенефициенти е достигнала програмата

Винаги, когато е възможно, е добре да се измери колко от обучените учители са изнесли след това програмата на своите ученици в училището си. Освен че ще измерите обхвата и въздействието на програмата си, това ще докаже колко важно те смятат, че е ДГО. Може да направите онлайн проучване 6 или 12 месеца след обучението, като помолите участвалите в обучението учители да споделят до колко млади хора са достигнали чрез преподаване на програмата в своите училища и как е била приета тя от учениците.

ГЛАВА 4

АНАЛИЗ, ОЦЕНКА И ПОПУЛЯРИЗИРАНЕ НА ПРОГРАМАТА

След като приключите с изнасянето на обучителната Ви програма, ще искате да проверите дали сте постигнали целите си, и ако не, как да го постигнете с бъдещи програми. Този процес преминава през следните стъпки:

Направете оценка на успеха на програмата и областите, които се нуждаят от подобрене

Добре е да си водите дневник, в който записвате нещата, които са допринесли за ефективното изнасяне на програмата и постигането на желаните цели, както и онези моменти, в които нещата не са минали точно, както сте ги планирали, записвайки и причините за това. (Например дадена дейност може да не е била добре приета от участниците; обучителна цел, която не сте успели да постигнете; трудни въпроси, които са ви задали учениците или учителите и т.н.) Ако решите да мултиплицирате програмата и да я предложите в други райони, това ще Ви помогне при включването на нови обучители и ще Ви дава насоки за подобряване на работата Ви.

Анализирайте данните, които сте събрали, за да изготвите основните изводи и препоръки

Добре е да съберете обратна връзка от участниците – количествена (чрез анкети), качествена (чрез фокус групи или отделни интервюта) или комбинация от двете.

В следващата глава сме Ви дали препоръки за изготвяне на оценката на обученията. Ако имате налична експертиза в организацията си, можете да използвате софтуеърните програми [SPSS](#) или R. Ако не, може да наемете външен експерт да Ви направи количествената оценка, чрез специализиран софтуеър. Тези резултати ще Ви дадат възможност да оцените дали участниците са подобрили своите познания и разбиране по теми, които сте преподавали, и дали резултатите са статистически важни и/или биха могли да бъдат определени като постижение на Вашата програма.

Ако ще изготвяте препоръки, базирани на оценката на програмата Ви, обмислете добре коя ще е целевата Ви група за тези препоръки: образователни експерти като училищни ръководители и учители, обучители и младежки работници от частния сектор, хора, отговорни за правенето на политики или за вземането на решения относно това какво да се преподава в училищата, или за всички изброени.

Можете да насочите оценката си върху сесиите от програмата, които трябва да подобрите, или върху самия модел на преподаване на обученията за ученици, учители или родители.

След приключване на програма „Млади дигитални лидери“ 2019 ние направихме Финален доклад с основни изводи и препоръки за образователните експерти и хората, отговорни за правенето на образователни политики. Част от препоръките бяха, че :

- **Трябва да се тестват нови методи за внедряване на ДГО в училищната програма, включително и чрез разработване на специално съдържание за конкретни релевантни предмети.**
- **Трябва да се предоставят повече възможности на младите хор, така че те да могат да демонстрират и прилагат дигиталното гражданство извън класните стаи.**
- **Трябва да се направят повече инвестиции в сферата на неформалното образование за обучението на родители и настойници и да се ангажират инфлуенсъри от различно ниво (местно, национално и международно), които да подкрепят ДГО.**

Разпространете ресурсите, които сте разработили по програмата, сред други образователни експерти

След като сте готови и доволни от вида на разработените по програмата Ви ресурси, можете да ги публикувате и разпространите в страната си или извън нея. Изготвянето на ясен предварителен план за популяризиране на резултатите и ресурсите от програмата Ви ще допринесе за достигане до максимален брой непреки бенефициенти. Ето някои от въпросите, на които да си отговорите при изготвянето му:

Кой?

- ① **Кои са целевите Ви групи?**
- (учители, родители, отговорни за правенето на образователни политики и т.н.)
- ② **До колко непреки бенефициенти планирате да достигнете?**
- (например 1,000)
- ③ **Кой е отговорен за популяризирането и мултиплицирането на проектите и програмите на организацията Ви?**
- (маркетинговият отдел или други)

Какво?

- 1 **Какъв е планът Ви за действие?**
- (комбиниран онлайн и офлайн подход, използване на онлайн платформи или образователни медии за популяризиране на Вашите ресурси)
- 2 **Какви платформи ще използвате, за да популяризирате и разпространите ресурсите**
- (уеб или Фейсбук страницата на организацията Ви, местни вестници или инфобюлетени, изпращани до училищата)
- 3 **Ще ангажирате ли експерти, отговорни за правенето на образователни политики за по-голямо визуализиране и популяризиране на програмата Ви?**
- (например: организирине на работни срещи с местни или национални образователни експерти, на които да представите разработените ресурси)

Къде?

- 1 **Към кои географски райони за разпространение сте се насочили?**
- (един или повече региони от страната Ви)
- 2 **Каква е причината да изберете точно тези райони?**
- (например: високи нива на бедност, липса на достъп до образование, за да популяризираме максимално програмата си, доказан интерес към темата на проекта)
- 3 **Към кой образователен сектор сте се насочили?**
- (формалното или неформалното образование – училища, НПО-та или други образователни институции)

Как?

- 1 **Какви инструменти ще използвате, за да определите до колко крайни бенефициенти сте достигнали?**
- (например: Excel или Google Sheets)
- 2 **Как планирате да проверите колко учители са изнесли програмата след обученията Ви?**
- (линкове към сайтове на организациите, провели обученията, постове в социалните медии или извадки от местни вестници и други)

Кога?

①
I

Какъв е времевият план за разпространение на ресурсите сред целевите Ви групи?

- (например: учебната 2020/2019 година)

ГЛАВА 5

МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА НА ПРОГРАМИТЕ ПО ДГО

Защо е важно да се прави мониторинг и оценка?

Експерти са единодушни, че добрата програма за ДГО трябва да е основана на доказателства. Често обаче ограниченията във времето, ресурсите и експертизата превръщат процеса на мониторинг и оценка в сериозно затруднение и той е оставян за края на програмата или изобщо игнориран. За да се уверите, че младите хора получават максималното от програмата Ви, трябва да включите този процес от самото и начало.

Включването на процеса за мониторинг и оценка още при планирането на програмата има следните ползи:

- ***Мониторингът и оценката Ви позволяват да измерите успеха на програмата спрямо заложените цели и подцели и да определите дали програмата Ви постига това, което сте планирали.***
- ***Помага Ви да разберете какво е въздействието на програмата върху младите хора и обществото, в което живеят***
- ***Мониторингът и оценката Ви позволяват да правите корекции в програмата Ви както по средата на изнасянето и, така и за следващи проекти.***
- ***Засилва способността Ви да се учите от предходни програми и да предлагате по-добро ДГО в бъдеще.***
- ***Демонстрира надеждността на Вашата организация и желанието Ви да проследявате успехите и грешките си.***
- ***Мониторингът и оценката допринасят за доказване на значимостта от ДГО за младите хора пред правителства, донори, образователни експерти и други ключови фигури.***

Въпреки че процесът на мониторинг и оценка изглежда доста труден, има подходи, които са по-лесни за приложение и не толкова скъпи. Кратки анкети преди и след програмата могат да помогнат и да Ви дадат информация дали сте допринесли за някакви подобрения с програмата си.

Ние от Института за стратегически диалог предлагаме да използвате скалата Неста ([Nesta scale](#)), за да определите успеха на програмата си. Този метод използва скала от 1 до 5, където 1 е най-ниското ниво, а 5 демонстрира, че програмата Ви има потенциал да въздейства. И макар че можете да използвате тази скала за отправна точка, тя не трябва да е единственият Ви метод за оценка. Според вида на програмата Ви можете да покривате различни параметри от измервателната скала, докато други да не успявате, което е напълно нормално.

Добро разбиране на контекста, в който ще провеждате програмата и дефиниране на основните проблеми

Както вече споменахме в Глава 1, основна част от разработването на целите и подцелите на програмата Ви е ситуационният анализ. Данните от него ще влияят и на плана Ви за мониторинг и оценка. След като приключите с оценка на контекста е важно да направите **Дефиниция на основните проблеми**, които искате да адресирате с програмата си. Това ще Ви позволи да:

- **фокусирайте мисленето си върху конкретен проблем**
- **направите ясна обосновка на дейностите си**
- **уточните контекста на целите и подцелите, които си поставяте**
- **обясните какво целите с проекта си пред потенциални ключови фигури.**

Добрата дефиниция на проблемите трябва да включва информация за ситуацията, която искате да промените, кой ще бъде повлиян от въздействието на програмата и по какъв начин, както и цялостното и въздействие върху обществото. Тази дефиниция може да бъде разписана въз основа на проучването, което сте направили в първоначалната фаза, и не трябва да е по-дълга от няколко думи.

Например, за програма „Млади дигитални лидери“ нашата Дефиниция на проблемите гласеше:

“Младите хора, които израстват в дигиталната ера, чувстват се като „местни жители“, са най-уязвимите на онлайн рискове и предизвикателства като фалшиви новини, поляризиращи постове от типа „ние и те“ и езика на омразата. Младите хора не разбират онлайн предизвикателствата и нямат необходимите умения да се справят с тях. Дори когато разбират и искат да реагират, те не знаят как или са недостатъчно подкрепяни. Тъй като дигиталният свят заема все по-централно място в живота ни, европейските правителства трябва да адаптират обученията си по гражданско образование и да се замислят, че ние сме граждани и в онлайн пространството. Към момента реакцията е твърде бавна, предлага се предимно от НПО-та чрез отделни проекти и е повече ориентирана към развиване уменията за дигитална безопасност, отколкото насърчаване промени в нагласите и поведението, водещи до оформяне на дигиталното гражданско съзнание.”

Създаване на логическа рамка и теория за промяна на Вашия проект

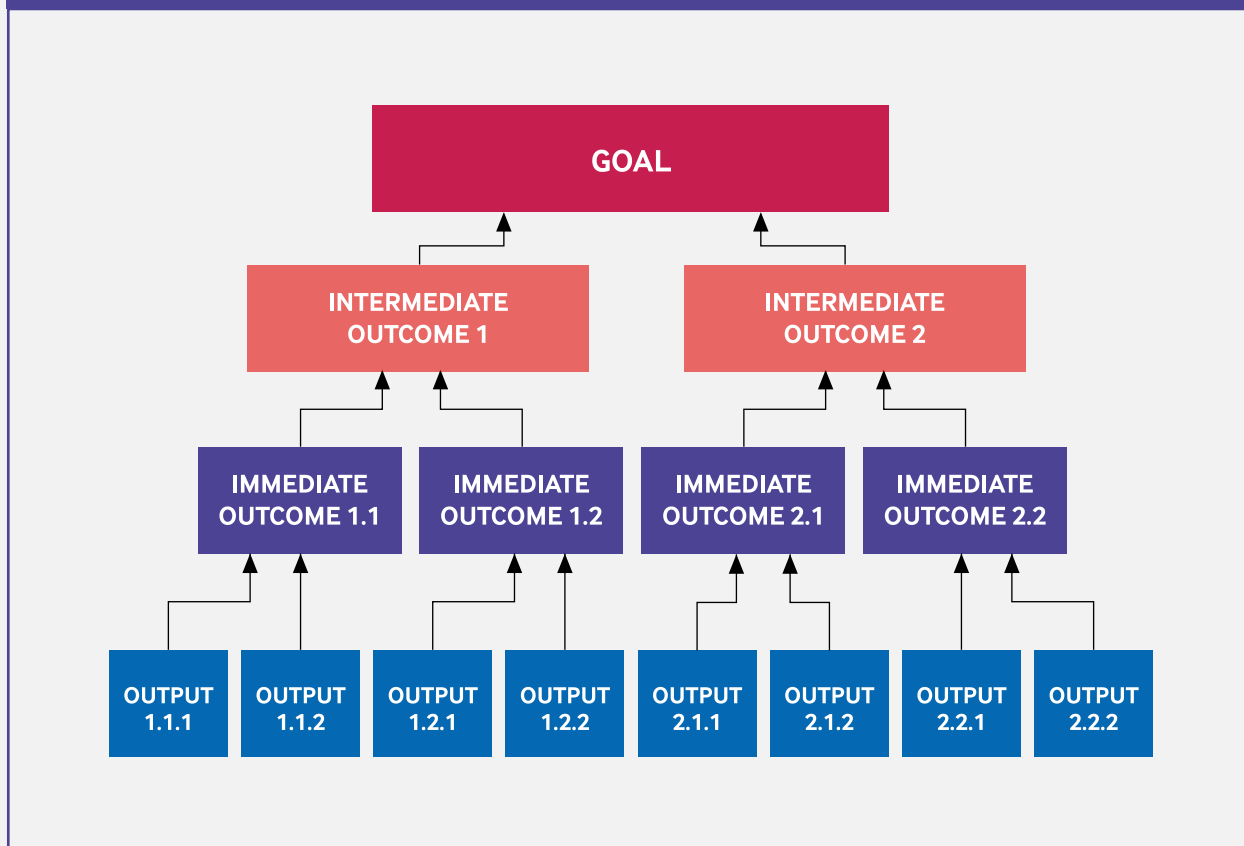
Логическите рамки са ключов елемент от плана за мониторинг и оценка и много донори ги изискват като част от формулярите за кандидатстване за финансиране. Точната цел и приложимост на различните рамки варира, но всички те включват основните компоненти на програмата и стъпките, които трябва да предприемете, за да постигнете целите си. Най-популярни са логическите рамки, които показват логичната свързаност на планираните дейности с желаните резултати. Моделът, който ние от Института за стратегически диалог Ви препоръчваме, включва 6 нива. Горните три нива показват какви промени искате да постигнете, докато долните три показват ресурсите и методите, чрез които ще го направите. Логическите модели са така направени, че да Ви накарат да започнете работа отзад напред, като започнете с определянето на крайната главна цел. Това гарантира постоянното фокусиране върху промените, които искате да постигнете, а не върху дейностите Ви.

Фигура 1: Основни нива на логическата рамка

Цел	Крайната дългосрочна цел на програмата и промяната, която целите да постигнете.
Подцели	Средносрочните резултати на програмата, които се очаква да бъдат постигнати в края на програмата. Това обикновено включва промяна в поведение, дейности и изпълнение.
Подцели	Краткосрочните резултати на програмата за преките бенефициенти. Изразяват се в промени в нивата на познание, умения, осъзнатост, нагласи или достъп.
Разработени материали	Продуктите и услугите, предлагани от програмата, чрез изпълнение на дейностите. Материалите водят до крайните резултати, но самите те не са очакваната промяна, която целите.
Дейности	Дейностите по самата програма, чрез които се постигат заложените резултати и цели.
Ресурси	Човешките, финансовите, организационни и общностните ресурси, които се изискват за изпълнение на програмата.

Логическите модели често са структурирани и във формата на пирамида, при която, за да се придвижите към постигане на главната Ви цел, трябва първо да изпълните определени подцели на по-ниското ниво. И докато основната цел на всеки проект е една, то може да имате няколко подцели на по-долните нива. Главната Ви цел е обвързана с няколко основни резултата, всеки от които също има от два до три под-резултата.

Фигура 2: Примерен модел на логическа рамка

Понякога представянето на цялостен логически модел на Вашата програма може да не е приложим или практичен. В тези случаи може просто да си изготвите таблица с основните цели и подцели, както бе показано в Глава 1, като отбележите само най-важните промени, които искате да постигнете. Чрез този метод може бързо да представите целта и значимостта на Вашия проект на потенциални заинтересовани страни, донори и бенефициенти.

Как най-добре да представите крайните резултати и продукти на програмата си

Дефинирането на ефективни и измерими **резултати** от самото начало на програмата е изключително важно, ако искате след това да оцените дългосрочните ползи от нея. За да сте сигурни, че резултатите Ви ще покажат промяната, която целите да постигнете, те трябва да представят какво реално ще промените, посоката на промяната, която целите, кой ще я усети и къде ще се случи промяната. Таблицата по-долу е пример за дефиниране на резултатите

Таблица 5: Примери за резултати

Посока	Какво	Кой	Къде
подобрене	способността на потребителите да докладват за примери на онлайн език на омразата	младите хора в онлайн пространството	в избрани училища в даден регион X
подобрене	познанията за преподаване на ДГО	учители и младежки работници	в страна Y
намаляване	уязвимостта на потребителите от езика на омразата онлайн	младежи от рискови групи	в регион Z
насърчаване	достъпа до програми за ДГО	ученици	в бедни райони X на страна Y
повишаване	способността за идентифициране на фалшивите новини в социалните медии	ученици	в училища в град X
Източник: Мениджмънт, базиран на резултати, за международни програми за подпомагане на „Глобал Афеърс Канада“: Ръководство 2016 https://www.international.gc.ca/world-monde/assets/pdfs/funding-financement/results-based_management-gestion_axee_resultats-guide-en.pdf			

Продуктите на програмата Ви може да са дейности, ресурси и услуги, които предлагате, като трябва да уточните за кого ги предлагате и по каква тема.

Таблица 6: Примери за крайни продукти

Какво	Дейност	Тема	За кого
обучение	предоставяне	Как да идентифицираме и реагираме на фалшивите новини в социалните медии.	за учениците от държавните училища на страна Y
наръчник с добри практики	предоставяне	Как да преподаваме ДГО.	младежки работници в организация Z
събития за изграждане на мрежи	организиране	Насърчаване сътрудничеството между училищата и НПО-тата.	за НПО-та от регион X на страна Y
Източник: Мениджмънт, базиран на резултати, за международни програми за подпомагане на „Глобъл Афеърс Канада“: Ръководство 2016 https://www.international.gc.ca/world-monde/assets/pdfs/funding-financement/results-based_management-gestion_axee_resultats-guide-en.pdf			

Както показват таблиците, продуктите трябва да водят до постигане на резултатите, но не включват думи като „подобряване“ или „намаляване“. Вместо това се фокусират върху това какво предоставя програмата Ви, а не какви промени очаквате да видите у участниците в края на програмата.

Вашата теория на промяната

Теорията на промяната обяснява как и защо работи дадена програма, и проследява процеса, чрез който планираните дейности ще допринесат до редица промени, които пък от своя страна ще осигурят постигането на планираните цели и подцели. Дефинирането на теория на промяната на Вашата програма ще гарантира, че тя е основана на проучване, ще намали опасността от провал, както и ще Ви помогне да попълните липсващите компоненти в логическата ви рамка.

Теорията на промяната допълва логическата рамка и се фокусира върху обясняване обвързаността на отделните компоненти в рамката. Тя трябва да се базира на информацията, която сте събрали по време на ситуационния анализ, като започва с кратко обяснение на контекста и целевите групи на проекта. След това трябва да представя значимостта на всеки компонент в логическата рамка и обвързаността му с останалите, като давате доказателства, където е възможно. Например за програми по ДГО теорията на промяната може да обяснява защо смятате, че повишената способност за идентифициране на фалшивите новини (резултат 1) ще доведе до повишено критично консумиране на онлайн информацията (резултат 2).

Избор на индикатори за Вашия проект

Индикаторите са измерими променливи, които очаквате да промените от една стойност до друга в края на програмата. Те може да са количествени или качествени и трябва да дават надеждна възможност да се оцени дали сте постигнали целите си.

Важно е индикаторите да са добре дефинирани, да не фиксират определени количествени резултати (например: изнасяне на програмата за ДГО пред 150 ученици), а да показват, че мярката може да се намаля или увеличава според ефективността на програмата.

Количествените индикатори са доста обективни и измерват количествени показатели. Измервателната единица може да е брой, процент или съотношение.

млади хора, преминали през петте обучителни сесии на програмата по ДГОprogramte

% от обучените млади хора, които споделят, че са променили източниците си на онлайн информация след обучението

% млади хора, които получават над %70 успеваемост на тестове по дигитално гражданство

Количествените индикатори са субективни и оценяват промени в нагласите и поведението, които са по-трудни за измерване, анализ и сравнение. Тук може да се използват различни скали, наблюдения или анализ на поведението за събиране на тези данни.

брой родители и настойници, които смятат, че са подготвени да подкрепят децата си в онлайн потреблението им

средно ниво на удовлетвореност(по -7степенната скала на Ликерт) на учениците относно обучението за онлайн безопасност, което получават в училище

% учители, които споделят за повишена увереност в провеждането на разговори в клас по трудни теми с уязвими млади хора

Съветваме Ви да си поставите 3-2 качествени и количествени индикатора за всяка цел. Така ще може да оцените по-добре въздействието на Вашата програма.

Финалната част на планиране на индикаторите се състои от събиране на базови данни и определяне на целеви стойности. Събирането на **базови данни** в началото на програмата Ви служи за отправна точка за сравнение, а **целевите стойности** показват конкретните стойности, които искате да видите постигнати за определен индикатор в края на програмата. Тези стойности трябва да отразяват постигнатите крайни резултати, обвързани с целта и подцелите Ви(например: % ученици, които могат да дадат точна дефиниция на филтърните балони в края на обучението или процентно увеличение на цялостната увереност при идентифициране на фалшиви новини).

Събирането на данни за измерване успеха на програмата

Събирането на надеждни данни е в основата на всеки добър план за мониторинг и оценка. Съществуват различни методи и инструменти, които можете да използвате, и си е предизвикателство да изберете най-правилните за Вашите цели. Важно е да обмислите какви методи за събиране на данни ще използвате още когато планирате индикаторите си - каква информация ще събирате, каква експертиза имате в организацията си, какъв достъп имате до целевите групи и какви трудности можете да срещнете в този процес.

Количествените данни са най-полезни за демонстриране нивото на въздействие на програмата Ви и за правенето на сравнителен анализ с други програми. Качествените данни ще Ви помогнат да разберете защо е важна програмата Ви, като ще Ви покажат въздействието върху целевите групи и начина, по който са постигнати резултатите.

Важно е да помните, че трябва така да дефинирате качествените резултати, че те да могат също да бъдат обърнати в количествени, за по-лесен анализ и отчитане.

Фигура X: Таблица, показваща три ефективни метода за събиране на информация от участниците в ДГО програми

Таблица 7: Таблица с ефективни методи за събиране на информация от участниците в ДГО програми			
Метод на оценка	Предимства	Недостатъци	Честота на провеждане
Анкетни	Може да се използват за събиране както на количествени, така и на качествени данни. Позволява Ви да съберете информация за сравнение от голяма група хора като например участниците в обученията. Позволява Ви да измерите размера на промяната, а не само причините. Панелните анкети Ви позволяват да проучите една и съща група в различно време и така да определите дали има промени в познанието, поведението и нагласите им. Позволява на респондентите да споделят мнения, отношения, поведение и информация.	Може да се стори като „тест“ на младите респонденти, което да ги демотивира. Въпросите може да не бъдат правилно разбрани от респондентите, а авторът не е там да ги разясни. Въпросите в анкетите често дават поле за субективност и предубеденост от страна на респондентите. Може да не получите подробни отговори, за разлика от провеждането на интервюта.	По време на ситуационния анализ. Седмица преди обученията. Седмица след обученията 12/6/3 месеца след края на програмата.

Анкетни	Може да включват тестове, подобни на изпитните формати, за да е по-обективна оценката и ангажираността на респондентите с темата. Може да се използват дигитални инструменти като SurveyMonkey за анализиране на данните и изготвяне на обобщени резултати.	Не е достатъчно ефективен метод за оценка на това защо и как проектът е успешен.	
Focus groups	Помагат Ви да съберете информация за реализирането на програмата Ви. Въпросите от отворен тип дават възможност за по-подробно споделяне и събиране на по-богати качествени данни. Груповата динамика и други невербални форми на комуникация също може да бъдат наблюдавани и използвани за подобряване на програмата. Участниците в групата може да бъдат насърчени да направят по-задълбочен анализ на собствените си позиции и мнения по темите на проекта.	Респондентите може да самоцензурират или не изказват напълно своите мнения в присъствието на други участници. Понякога е трудно да съберете участници на едно и също място по едно и също време. Воденето на записи от обсъжданията във фокус групите изисква време и ресурси.	Фокус групите са особено полезни по време на първоначалната фаза на проучването, за да се определят целевите групи и основните теми за работа. По време на изнасяне на програмата фокус групите помагат за подобряване на дейностите и за осъзнаване защо и какви промени се наблюдават у участниците.
Interviews	Концентрирайки вниманието върху отделен респондент, може да насочите разговора към по-задълбочено споделяне на личен опит. Възможност да се получи обратна връзка от ключови участници в програмата. Тъй като се провеждат с един участник, тук има по-малки рискове от пристрастно изказване и не се изисква специално обучение за ефективното им провеждане. Това не означава, че пристрастията на хората не се отразяват в интервютата, но е по-малко вероятно да се случи, отколкото при фокус групите.	Изискват време и ресурси за провеждането им. Получава се по-субективна и анекдотична информация само от един участник.	Няма конкретни предписания, но предвид ресурсите, с които разполагате, е препоръчително да се правят с ключови фигури – учители по информационни технологии и гражданско образование, които са изнесли програмите по ДГО в своите класове.

Основни препоръки при събирането на данни

Определянето и следването на времевия график за събиране на данни може да е объркващ процес, но ако си направите таблица за проследяване на индикаторите, не би трябвало да Ви затрудни. За целта във Фигура 3 по-долу сме Ви дали пример за проследяване резултатите от ДГО програма за ученици в училище. Тази примерна програма е за обученията на ученици от три отделни класа, включваща общо 100 участници. Обученията се водят отделно във всеки клас от обучен учител, като учителят на класа присъства, за да наблюдава процеса. Събирането на данни в този пример става чрез панелни анкети, проведени четири пъти в групите, фокус група с ученици и интервюта с учителите им. Използвайки различни методи за събиране на данни, ще ни гарантира събирането на голямо количество данни, достатъчни, за да оценим въздействието на програмата. Също така провеждането на анкети известно време след обученията позволява да се измери доколко са се запазили нивата на познание и има ли промени в поведението на участниците.

Фигура 3: Пример за времеви график за събиране на данни, който използвахме по програмата „Бъдете интернет граждани!“

РЕЧНИК НА ОСНОВНИТЕ ТЕРМИНИ

По-долу ще намерите непретендиращ за изчерпателност речник на основните термини, които може да се преподават като част от програмите за ДГО. Някои от термините може да трябва да се адаптират според географския контекст или възрастовата група, с която ще работите, но могат да послужат за основа на всеки, който ще разработва свои ДГО ресурси.

NB: Термините са представени по реда, по който се преподават на ученици, учители и родители по програма „Млади дигитални лидери“. Подреждайки ги в този ред, сме целили участниците в програмата да надграждат поетапно знанието, което са придобили в предходните сесии.

Box 8: Glossary of key concepts used in DCE

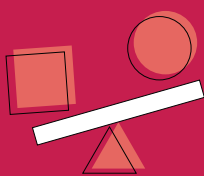

Фалшиви новини

Фалшивите новини, или фалшивото съдържание, представляват статии или постове, които изглеждат като истински, но представляват целенасочена дезинформираност с цел да привлекат зрителски интерес, да въздействат или подвеждат хората.¹¹

Тези, които създават фалшиви новини, може да са мотивирани от финансови подбуди (приходи от реклами около сензационни новини), от политически цели (желание да внушат мнения за или срещу определена група, партия или кандидат) или от лични мотиви (желание да разпространяват лошотия).¹²

Статиите с фалшиви новини изглеждат като истински, често с облика на основни новинарски източници. Те може да се появят като постове в социалните мрежи, но най-често са като уебстраници, споделяни из социалните мрежи. Те се споделят в различни форми или от различни акаунти, което прави по-трудно различаването на истинските истории от фалшивите.

Пристрастни статии и постове

Пристрастните статии и постове представляват статии или постове, в които писателят показва пристрастност към определена позиция, вместо да е честен и балансиран в представянето на информация. Този стил на писане се използва, за да се повлияе на хората да приемат определена гледна точка.

Пристрастното писане не е новост, но днес повече от всякога е необходимо хората да може да правят разлика между факти и мнения. Смесването на факти и мнения в медийното пространство може да има огромни негативни последици.

Пристрастното съдържание може да ограничи разбирането на хората по важни въпроси особено когато липсват представени противоположни гледни точки, което прави по-трудно разрешаването на проблеми в обществото.

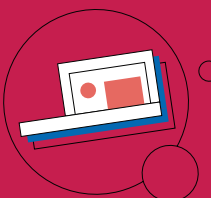

Ехо стаи

Ехо стаите са социални пространства, в които идеи, мнения и вярвания се подсилват чрез повторение в затворена група. В ехо стаите не може да се чуят различни мнения-те остават неизказани или премахнати.

Повечето хора са се сблъскали с ехо стаите, които може да са навсякъде-от дискусиите по новинарските сайтове до дискусиите между връстници в социалните мрежи.

Ехо стаите са удобни, защото е по-лесно да се съгласяваш с хората в дискусиата, отколкото да спориш с тях. Но те могат да бъдат и опасни, тъй като може да водят до засилване на социалното разделение или на политическата поларизация, като намаляват възможността да общувате с хора, които не са съгласни с Вас, или с хора от различни общности и среди.¹³ Ехо стаите може да намалят разбирането на хората за чуждото мнение или проявяването на търпимост и разбиране към онези, които имат различни мнения, възгледи и вярвания.

Филтърни балони

Филтърните балони са резултат от персонализираното ни търсене в мрежата и от подбора на източници на новини и информация. Те може да са полезни, насочвайки Ви към съдържанието, което търсите, но може и да са вредни, като Ви ограничават достъпа до информация, която се различава от основната Ви гледна точка. Това води до изолиране на потребителите в политически, социални и идеологически балони – феномен, подобен на ехо стаите.¹⁴ Те могат да настроят хората към екстремни решения и позиции и да намалят толерантността и разбирането им към всички, които мислят различно от тях.

Стереотипизиране

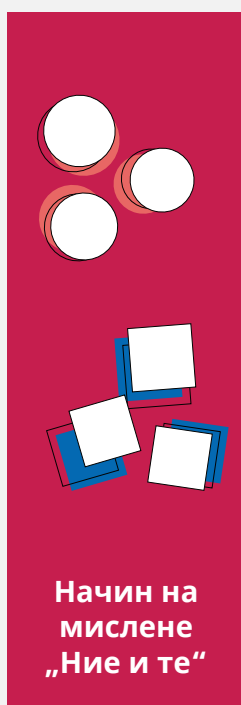
Стереотипизирането е налице, когато хората използват генерализиращи и обобщаващи характеристики, за да опишат определена група от обществото.¹⁵ Стереотипите са генерализирана форма за вярванията ни за определени групи, тъй като хората смятат, че характеристиките на даден човек са верни за всички останали хора, които споделят сходни идентифициращи характеристики като раса, религия, пол, социален статус или сексуална ориентация.

Когато стереотипизираме хората, ние ограничаваме тяхната индивидуалност и техните качества до определен списък с характеристики, които ги правят по-лесни за вписване в дадена категория.¹⁶ Това води до негативни последици като погрешни схващания и разбирания за стереотипизираните хора или групи, както и нежеланието на хората да се идентифицират с тях или пък да търсят сходни черти поради едностранно представения им образ.

Една от най-пагубните последици от използването на стереотипи е, че те може да доведат до формирането на предразсъдъци към определени хора или групи. Предразсъдъците представляват необосновано, предубедено отношение към определен човек или група, основаващо се на стереотипи, а не на факти и опит.¹⁷ Когато изказваме предразсъдъци към другите хора, които считаме, че принадлежат към определени групи, ние развиваме „ние и те“ начин на мислене.

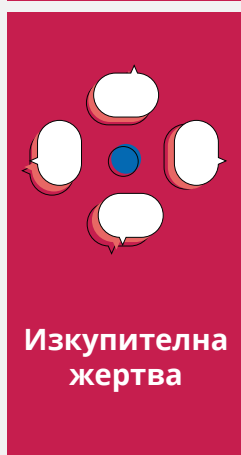
Предразсъдъците може да са основани на различни признаци – раса, религия, етническа група, социален статус, пол или сексуална ориентация. Нашите предразсъдъци може да бъдат подсилени, когато ние се възприемаме като част от положително възприеманата „вътрешна група“, изградена от хора, които споделят сходни характеристики и вярвания. Предразсъдъците се използват и манипулират от медиите, политиките, екстремистите и дори от нашите приятели и семейство за постигането на различни политически или социални цели. Манипулирането на хората в обществото има отрицателно въздействие върху обединението на общността и води до поляризация и разделение в обществото.

Начинът на мислене „Ние и те“ разделя света на отрицателно представена стереотипизирана външна група(те) и позитивно представена вътрешна група(ние). Разделенията може да са по различни признаци-раса, религия, пол, социален статус, националност и политически убеждения. Различията, често се засилват с употребата на стереотипи и стандартизирането на всички представители на външната група.

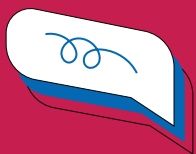
Тази тактика често се използва, за да се поляризират хората онлайн и в реалността, разделяйки ги в два противоположни полюса, изкуствено създадени от автора на съдържанието.¹⁸ Външната група често е обвинявана за проблемите на вътрешната група и това се използва за засилване на убежденията на вътрешната група.

Разделението на „ние и те“ е съществувало през целия живот на човечеството. Среща се в спорта, политиката и дори в родния ни град. Когато се използва за негативно влияние, то се превръща в силно оръжие, което може да доведе до разделение в обществото и насаждане на омраза към дадена група.

Изкупителната жертва е практика, при която се нарочва един човек или група от обществото, към които се насочва негативно отношение и биват обвинявани за социални и политически проблеми.

Нарочването на изкупителна жертва насърчава нетолерантността.¹⁹ Нарочването на определена група за изкупителна жертва и обвиняването и, че е причина за социални проблеми, представлява манипулация, която води до поляризация и омраза в обществото. Пример за това е отношението на нацистите към еврейския народ или обвиняването на етническите малцинства, че са причина за социални и икономически проблеми в обществото.

Ефективна комуникация

Ефективната комуникация онлайн се осъществява, когато съобщението от даден човек се предава, получава и разбира успешно от целевата аудитория. За да може ефективно да предаде съобщението си, даден човек трябва да може добре да изкаже своята гледна точка, вземайки предвид различната публика, която ще получи съобщението, като съобрази тона и езика, който използва, и се стреми да създаде положителни и конструктивни нагласи, демонстрирайки същевременно и готовност да изслуша/разгледа отговори на своето съобщение.

Широкото разпространение на технологиите предоставя богат набор от възможности за комуникация, които намаляват контакта лице в лице. Въпреки че напредналите технологии имат много предимства, те допринасят за дистанциране на хората от последиците на това, което казват/споделят в мрежата, и така крият риска от възможността да се обиждат и уронват престижа на хора, за които се правят неуместни коментари.

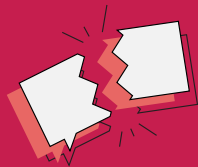
Част от ефективната комуникация се състои именно в пренасяне нормите на поведение и отношение към другите, които спазваме при общуването офлайн, и в дигиталния свят.

Онлайн съгласие

Дигиталният свят позволява на всеки да споделя информация за себе си и за другите в мрежата. Младите хора по целия свят се възползват от тази възможност и споделят снимки, видеа и друго мултимедийно съдържание чрез профилите си в социалните мрежи и в различни страници, които поддържат. Но често те правят това, без да осъзнават напълно правото си на защита на личните данни и информация, както и правата си за даване и получаване на съгласие за споделяне на информация и различно съдържание.

Младите хора трябва да бъдат обучени как да правят това, съобразявайки се с насоките на различните социални медии и дигитални приложения, които използват.²⁰ Това означава, че трябва да имат съгласието на всички в дадена снимка или видео, преди да го споделят в мрежата. Също така младите хора трябва да бъдат овластени да следят и контролират как другите споделят информация или съдържание, което включва и тях.²¹ Това включва както даване на разрешение на другите да съхраняват и споделят своя информация и възможност да оттеглят разрешението си в даден момент, така и да може да докладват за съдържание, което е споделено или използвано без тяхно съгласие.

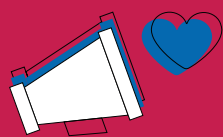

Език на омраза

Езикът на омраза представлява реч, изпълнена с атаки, омаловажаване, сплашване, уронване достойнството или предизвикване на агресия и насилие спрямо даден човек или група въз основа на физическото им състояние, външен вид, полова идентичност, раса, религия или вяръвания, националност, възраст, социален статус или сексуална ориентация.²² Онлайн езикът на омразата става все по-голям проблем и рано или късно мнозинството от хората се сблъскват с него.

Много страни имат закони, забраняващи различни прояви на език на омраза. За да може да отговорим на езика на омразата по информиран, отговорен и ефективен начин, е изключително важно младите хора да може правилно да идентифицират езика на омразата, когато се натъкнат на такава проява. С други думи, важно е младите хора да може да разграничават свободата на словото от езика на омразата.

Злонамереното онлайн съдържание може да доведе до разделения в общностите и да тласка отделните индивиди към дискриминация, омраза и насилие. Насърчаването на младите хора да не използват език на омраза, намаляването на зрителския интерес към такива прояви и промотирането на позитивни алтернативи може да изиграят важна роля в прекъсване порочния цикъл на омразата.

Свобода на словото

Свободата на словото представлява възможността и правото да изразите и споделите Вашите мнения и идеи без страх от отмъщение или цензура. Свободата на словото е изключително важно право, тъй като ни позволява да споделяме идеи, да обсъждаме социални, политически и културни въпроси открито. Свободата на словото е призната като основно човешко право съгласно чл. 19. от Всеобщата декларация за правата на човека и от международното право в защита на човешките права с Международната конвенция за гражданските и политическите права.²³

Чл 39. Всеки има право да изразява мнение и да го разпространява чрез слово - писмено или устно, чрез звук, изображение или по друг начин.

Това право не може да се използва за накърняване на правата и доброто име на другото и за призоваване към насилствена промяна на конституционно установения ред, към извършване на престъпления, към разпалване на вражда или към насилие над личността.

Приложение 1

Топ -10те препоръки от Института за стратегически диалог за успешна програма по ДГО

1.

Разберете добре какво представлява дигиталното гражданство, защо е важно и как да го представите на образователните експерти във Вашата страна. Тъй като дигиталното гражданство е сравнително ново понятие в образователния сектор, много от учителите може да не са наясно с ДГО или да го смятат за специализиран предмет. За да може да ги убедите, че ДГО е важно за младите хора, Вие трябва добре да го дефинирате и да обясните как се отличава от другите съществуващи предмети за онлайн безопасност и дигитални умения, които вече се преподават.

2.

Прегледайте наличната литература, за да видите какви са съществуващите подходи за ДГО. Както сме посочили в Приложение 2, има много примери за чудесни ДГО програми в Европа и извън пределите и. Като се запознаете с тези инициативи и с други съществуващи във Вашата страна, ще можете да идентифицирате пропуски, забележителни успехи и добри практики, както и налични донори и възможности за сътрудничество. Не е нужно да откривате топлата вода, но помислете как съществуващи материали и програми могат да бъдат адаптирани за Вашия контекст.

3.

Говорете с целевите си групи по време на изнасяне на програмата. Няма по-добри източници на информация за успеха на програмата Ви от учителите и младите хора, които целите да подкрепите. Използвайте фокус групи и интервюта, за да адаптирате при необходимост и надграждате програмата си, така че да постигнете максимално въздействие. В идеалния случай този процес трябва да стартира още преди планирането и изнасянето на програмата Ви.

4.

Уверете се, че програмата Ви може лесно да бъде внедрена в училищните учебни програми или в обучителните програми на младежките центрове, като заложите по-широкоспектърни обучителни цели. Като се има предвид натовареността на тези институции, е важно те да не приемат програмата Ви като допълнително натоварване. Запознайте се с националните обучителни планове и вижте как ДГО може да се впише тях, като изготвите план, обясняващ в кои съществуващи предмети може да бъдат внедрени теми от ДГО – като предметите по гражданско образование, история, информационни технологии и други, или пък да бъде преподавано като извънкласна дейност.

5.

Приоритизирайте резултатите пред крайните продукти. Например вместо да се фокусирате върху броя на обученията, които ще изнесете или броя на млади хора, които ще обхванете, помислете за това какво ще научат участниците, как ще насърчите интереса към ДГО и изграждането на партньорства и мрежи за бъдеща работа. Също така е добре да се запитате какво бихте искали „идеалният“ участник да знае, разбира, чувства и прави в резултат от участие в програмата Ви. Използвайте анкети, за да съберете количествени данни, които да Ви помогнат да оцените постигнатите резултати.

6.

Подберете подходящо съдържание за целевата Ви група. Когато разписвате обучителната си програма, трябва да внимавате да включите понятия от дигиталното гражданство, които отговарят на потенциалните онлайн предизвикателства и феномени, с които се сблъсква вашата целева група, но и са подходящи за възрастта и опита им. Избягвайте твърде академичен език и давайте примери от реалността, където е възможно.

7.

В обучителните сесии трябва да има баланс на дискуссионни и практически упражнения. Това ще позволи на учениците да възприемат важна информация, да формулират мнение и да отработят „неяснотите“ с връстниците си. Същото така ще покаже ,че ДГО е свързано с ежедневието им, а не включва само абстрактни понятия.

8.

Осигурете продължаваща подкрепа за учителите. Като се има предвид, че ДГО е сравнително ново понятие за учителите и младежките работници, те може да имат въпроси след обученията. Ето защо е добре да направите фейсбук група или друга онлайн форма за комуникация, за да подпомагате процеса на обмен на опит, проблеми и добри практики между учители и обучители, които ще преподават ДГО.

9.

Избягвайте негативни подходи! Общественият дебат за ползите и вредите от интернетa е доста негативен в последните години. Освен че искаме да помогнем на младите хора да разберат онлайн заплахите, също така целим да ги овластим и накараме да станат по-добри дигитални потребители. Стремете са да избягвате да наблягате на факта, че вредното съдържание е навсякъде и че младите хора трябва да са скептични към всичко, което виждат в онлайн пространството. Това може да доведе до незаинтересованост към новините или развиване на тенденции за вярване в конспиративни теории.

10.

Насърчавайте дигиталния активизъм. Изхождайки от предходната точка, е изключително важно ДГО да дава примери за положителен активизъм. Може и да не включите разработването на дигитални кампании или ученически журнализъм във Вашата програма, но е добре да посочите примерни инструменти, ресурси, програми и платформи, от които участниците да продължат да учат. Където и когато е възможно им показвайте примери за положително онлайн поведение и активизъм, за да им покажете на практика какво представлява „дигиталното гражданство“.

Приложение 2

Примери за европейски ДГО програми

Таблицата по-долу показва някои от съществуващите успешни програми за ДГО или по темата за онлайн безопасността, които можете да погледнете за справка, когато планирате Вашата програма:

Box 9: Some European DCE or online safety programmes				
Име	Описание	Водеща организация и партньори	Целева аудитория/ Географски обхват	Уебстраница
Програма „Безопасен интернет“	Европейската комисия съфинансира съществуването на Центрове за безопасен интернет в страните членки на ЕС (координирани от Insafe) и портала "По-добър интернет за деца" като платформа за споделяне на ресурси и добри практики от Европа. Основната им цел е да повишат информираността и да насърчат дигиталната грамотност на деца, родители и учители.	Insafe	Страни членки на ЕС Исландия Норвегия Русия Сърбия	https://www.betterinternetforkids.eu/
Програма „Дигитални лидери“ на Мрежата за децата	Програма „Дигитални лидери“ на Мрежата за децата е младежка лидерска програма, която овластява младите хора да играят роля на обучители на връстници по темата за онлайн безопасност.	Международната мрежа за децата The Diana Award Фейсбук	Великобритания	https://digital-leaders.childnet.com/
„Медиите и аз“	Проектът цели да „...обедини и овласти организации, институции и активни граждани, за да се насърчи межкултурният диалог, социалното включване и активното гражданство. Разработва подробни планове за действия в мултикултурни квартали и общности, като насърчава използването на социалните медии за подкрепа на межкултурния диалог, социалното включване и борбата със стереотипното негативно представяне на тези общности.“	Mira Media (Утрехт) NANM (Лондон) Media Animation, (Брюксел) Vlaams Steunpunt voor Nieuwe Geletterdheid (Лювен) Media Monitoring Agency (Букурещ) MIER/COSPE (Болония/Флоренция)	Холандия Великобритания Чехия Белгия Румъния Италия	Няма отделна страница. Може да видите страниците на партньорите.

Име	Описание	Водеща организация и партньори	Целева аудитория/ Географски обхват	Уебстраница
SELMA (Социално и емоционално обучение за взаимно разбирателство и толерантност)	Двугодишен проект (-2017 19) за превенция на езика на омразата чрез насърчаване на взаимното разбирателство, толерантността и уважението. Визията на тази програма се разбира от девиза и : „Да хакнем езика на омразата!“. Използва се подход на социално и емоционално обучение за овластяване на младите хора да станат агентите на промяната, като им помага по-добре да разберат феномена на онлайн езика на омразата, и им дава инструменти и стратегии как могат да направят промяната.	Мрежата на европейските училища координира проекта в партньорство с: Центъра за дигитална педагогика (Дания) Media Authority for Rhineland-Palatinate (LMK) (Германия) For Adolescent Health (Гърция) South West Grid for Learning (Великобритания) The Diana Award	Белгия Дания Германия Гърция Великобритания	www.hackinghate.eu
Програма „Кибер скаути“	Програмата използва метода „връстници обучават връстници“ и менторство в подкрепа на преподаването на темата за онлайн безопасността в училище Ученици от различни български градове преминават през двудневно обучение за заплахите, с които децата се сблъскват онлайн. Киберскаутите са обучени как да предадат това, което са научили, на своите връстници и са насърчени да организират събития за повишаване информираността на връстниците им по темата.	Български център за безопасен интернет	България	https://www.safenet.bg/en/initiatives/-173-cyberscouts-teams
Проверявайте фактите!	Програма, предоставяща обучения за медийна грамотност на млади хора, родители и прародители от социално-икономически изостанали региони. Целта на програмата е да повиши информираността по темата на отделните групи и им даде необходимите знания и умения как да се подкрепят едни други.	ALL DIGITAL AISBL, Белгия-координатор Център за техническа култура- Риека, Хърватска Фондация EOS –образование за отворено общество, Румъния Фондация за дигитални възможности, Германия Европейска асоциация на потребителите (EAVI), Белгия Colectic sccl, Испания Фондация „Глобални библиотеки“, България Дигитален център Вентспил, Латвия Кооператив „Отворено общество Онлус“, Италия	България Хърватска Германия Италия Латвия Румъния Испания	https://all-digital.org/projects/get-your-facts-straight/

Име	Описание	Водеща организация и партньори	Целева аудитория/ Географски обхват	Уебстраница
DETECT- Насърчаване на дигиталното гражданство	DETECT е обучителна програма за учители, която цели да запознае и обучи учителите с инструментите и стратегиите, които се използват за манипулиране на общественото мнение и поведение.	Leibniz Universität Hannover, Institut für Didaktik der Demokratie (Германия) Demokratiezentrum Vienna (Австрия) Център за европейски изследвания на бежанците, мигрантите и етносите към Нов български университет (България) Център за образование и преквалификация на учители (България) Gymnasium Pula (Хърватска) Gong (Хърватска)	Австрия България Хърватска Германия	https://www.gong.hr/en/active-citizens/citizen-education/detect-enhancing-digital-citizenship/
Дигитално поколение	Това е организация акредитирана от френското министерство на образованието, която провежда обучения по темите за медийна и дигитална грамотност за деца и младежи(8-20 години), родители и образователни експерти(учители и учители) в цяла Франция. Те организират инфодни за повишаване информираността относно рисковете от употребата на интернета, свалянето на съдържание от мрежата, видео игрите, социалните мрежи, мобилните телефони и дигиталните инструменти.	Délégation Interministérielle à la Lutte Contre le Racisme, l'Antisémitisme et la Haine (DILCRAH) Commision Nationale Informatique & Libertes (CNIL) EDUCNUM	Франция	https://asso-generationnumerique.fr/

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Евростат, „Да бъдеш млад в Европа днес: Дигитален свят“, ес.europa.eu, декември 2017 г., https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Being_young_in_Europe_today_-_digital_world
- ² УНИЦЕФ, Едно от три: Управление на интернет и правата на децата, 2016 г., <https://www.unicef-irc.org/publications/-/795one-in-three-internet-governance-and-childrens-rights.html>
- ³ Термин, насочен към младежта, който обхваща дезинформацията и подвеждащата информация, описани в речника в раздела „фалшиви новини“.
- ⁴ „7stars и Newsworks“, Модата на филтърните балони, април 2017 г., https://www.newsworks.org.uk/write/MediaUploads/Filter_Bubble_infographic.pdf
- ⁵ Ofcom, Деца и родители: Доклад за използването на медиите и нагласите за 2018 г., януари 2018 г., https://www.ofcom.org.uk/_data/assets/pdf_file/134907/0024/children-and-parents-media-use-and-attitudes2018-.pdf
- ⁶ Австралийско правителство, „Цифрово гражданство“, <https://www.digitaltechnologieshub.edu.au/teachers/topics/digital-citizenship>
- ⁷ Фрау-Мей,Д., О’Нийл, Б., Сориани, А. и Томе, В., Дигитално гражданско образование, Том 1: Преглед и нови перспективи, Съвет на Европа, октомври 2017 г., <https://rm.coe.int/prems-187117-gbr-2511-digital-citizenship-literature-review-8432-web168077/1-bc6a>
- ⁸ Фрау-Мей,Д., О’Нийл, Б., Сориани, А. и Томе, В., Дигитално гражданско образование, Том 2: Консултации с различни заинтересовани страни, Съвет на Европа, октомври 2017 г., <https://rm.coe.int/prems-187117-gbr-2511-digital-citizenship-literature-review-8432-web168077/1-bc6a>
- ⁹ Съвета на Европа, Дигитално гражданство и дигитално гражданско образование, <https://www.coe.int/en/web/digital-citizenship-education/digital-citizenship-and-digital-citizenship-education>
- ¹⁰ Национален тръст за ограмотяване, Заключителен доклад за фалшивите новини и критическата грамотност, Партийна парламентарна група (APPG) относно грамотността и Националния тръст за грамотност, 11 юни 2018 г., <https://literacytrust.org.uk/research-services/research-reports/fake-news-and-critical-literacy-final-report/>
- ¹¹ Комитет по цифрови технологии, култура, медии и спорт, дезинформация и „фалшиви новини“: Окончателен доклад; Осми доклад на сесия 2017–19 г., НС 1791, <https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmcumeds/1791/1791.pdf>
- ¹² Мартенс, Б., Агиар, Л., Херера-Гомез, Е. и Лангер Мюлер, Ф., Дигиталната трансформация на новинарските медии и възходът на дезинформацията и фалшивите новини: Икономическа перспектива, Работен документ за цифровата икономика 2018 -02 г., Технически доклад на JRC, 8–9, <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc111529.pdf>
- ¹³ Брайт, Дж., „Обясняване на появата на ехо стаи в социалните медии: ролята на идеологията и екстремизма“, SSRN Electronic Journal, 2017.
- ¹⁴ Монтаг, К., „Филтърни балони: Как филтърните балони влияят на политическото и личностно мнение?“ Балдаф, Б.,Ебнер, Дж. И Гюл, Дж. Речта на омразата и онлайн радикализацията: Изследователски доклад, 2019 г., <https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/06/2019/ISD-Hate-Speech-and-Radicalisation-Online-English-Draft2-.pdf>
- ¹⁵ Маклауд, С..А. „Стереотипи“, 2015 г., <https://www.simplypsychology.org/katz-braly.html>
- ¹⁶ Довидио,Дж., "Предразсъдъци, стереотипи и дискриминация: теоретичен и емпиричен преглед", от Наръчника на SAGE за предразсъдъци, стереотипи и дискриминация, 2010 г., DOI: 10.4135 / 9781446200919.n1.
- ¹⁷ Термин, насочен към младежта, който обхваща дезинформацията и подвеждащата информация, описани в речника в раздела „фалшиви новини“.
- ¹⁸ Маккой,Дж. , Рахман, Т. и Сомер, М., „Поляризацията и глобалната криза на демокрацията: общи модели, динамика и вредни последици за демократичните политики“, Американски поведенчески учен, 62 (1) 16–42,2018 <https://doi.org/0002764218759576/10.1177>
- ¹⁹ Баумейстър,Р и Вохс, К., „Теорията за изкупителната жертва от Елиът Д. Хамър“, в Енциклопедия на социалната психология, 2007 г. <https://dx.doi.org/9781412956253/10.4135.n465>

²⁰ Комисар по въпросите на децата в Англия, „Дигитално гражданство: Правата на младите хора в социалните медии“, Обучителен наръчник за 7-16 годишни, 2017, <https://www.tes.com/member/ChildrensCommissioner>

²¹ Тремлет, К., „Какво представлява онлайн съгласието и как може да го обсъдя с детето ми?“ <https://www.internetmatters.org/hub/question/what-is-online-consent-and-how-can-i-discuss-this-with-my-child/>

²² ОН, Стратегия и план за действие за езика на омразата, 2019 <https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/UN%20Strategy%20and%20Plan%20of%20Action%20on%20Hate%20Speech%2018%20June%20SYNOPSIS.pdf>

²³ Съвет на Европейския съюз, „Насоки за правата на човека относно свободата на изразяване онлайн и офлайн“, 2014, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/eu_human_rights_guidelines_on_freedom_of_expression_online_and_offline_en.pdf

